

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Diplomová práce
Mali jako geopolitické ohnisko
Bc. Štěpánka Kulhánková

Plzeň 2023

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra politologie a mezinárodních vztahů
Studijní program Mezinárodní vztahy

Diplomová práce
Mali jako geopolitické ohnisko
Bc. Štěpánka Kulhánková

Vedoucí práce:

PhDr. David Šanc, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2023

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2023

.....

Poděkování

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování PhDr. Davidu Šancovi, PhD. za odborné vedení práce, podnětné a cenné rady při konzultacích, ochotu a trpělivý přístup.

Obsah

1. Úvod	7
2. Geopolitická východiska a konceptualizace	11
2.1. Pásmo otřesu (shatterbelt) a geopolitické ohnisko (geopolitical pivot)	12
2.2. Mezinárodní společenství	15
2.3. Státní aktér	16
2.3.1. Slabý stát.....	18
2.4. Nestátní aktér	20
2.4.1. Násilný nestátní aktér	22
2.5. Nábožensky motivovaný terorismus	23
3. Příčiny konfliktu v Mali	25
4. Klíčoví aktéři konfliktu	29
4.1. Nestátní aktéři	30
4.1.1. Povstalecké a etnické skupiny	33
4.1.2. Džihádistické skupiny.....	37
4.2. Mezinárodní vládní instituce.....	40
4.2.1. ECOWAS a AU	40
4.2.2. OSN	44
4.2.3. EU	48
4.3. Státní aktéři	50
4.3.1. Alžírsko.....	51
4.3.2. Francie	55
4.3.3. Rusko	61
4.3.4. USA	64
4.3.5. Čína.....	66
4.3.6. Turecko	68
5. Závěr	71
6. Seznam literatury	77
7. Resumé	87
8. Přílohy	88

Seznam zkratek

AFISMA – Afrikou vedená mezinárodní podpůrná mise v Mali

AQIM – Al-Káida v islámském Maghrebu

AU – Africká unie

CMA – Coordination des mouvements de l'Azawad

CME – Coordination des mouvements de l'entente

ECOWAS – Hospodářské společenství západoafrických států

EU – Evropská unie

EUCAP Sahel Mali – Mise EU pro budování kapacit

EUTM Mali – Výcviková mise EU

HCUA – Haut Conseil pour l'Unité de l'Azawad

ISGS – The Islamic State in the Greater Sahara

JNIM – Jama'at Nasr al-Islam wal Muslimin

MAA – Mouvement arabe de l'Azawad

MINUSMA – Multidimenzionální integrovaná stabilizační mise OSN v Mali

MNA – Mouvement National de l'Azawad

MNLA – Mouvement National pour la Libération de l'Azawad

MPLA – Mouvement Populaire de Libération de l'Azawad

MSA – Mouvement pour le salut de l'Azawad

MUJAO – Mouvement pour l'unicité et le jihad en Afrique de l'Ouest

OSN – Organizace spojených národů

Plateforme – Plateforme des Mouvements du 14 Juin 2014 d'Alger

1. Úvod

Mali je vnitrozemský stát, jehož území se nachází v oblasti subsaharské Afriky, oblasti západní Afriky a oblasti Sahelu (viz příloha č. 2 a č. 3). V souvislosti s tématem této práce se zaměřím především na oblast Sahelu. Státy Sahelu se potýkají s chudobou, politickou nestabilitou a výskytem teroristických skupin. V tomto regionu dlouhodobě dominoval vliv Francie, což odkazuje na francouzskou koloniální minulost. Neokolonialismus však zapříčinil pronikání dalších státních aktérů do této oblasti, jelikož se státy Sahelu začínají vymezovat vůči dominantnímu vlivu Francie. V Sahelu tak můžeme pozorovat nárůst angažovanosti světových i regionálních mocností. To odkazuje ke skutečnosti, že je tato oblast bohatá na nerostné suroviny. Vnitrostátní konflikt v Mali představuje ideální příležitost pro státní aktéry, kteří se chtějí v Sahelu prosadit. Mali je proto označováno jako geopolitické ohnisko, ve kterém dochází ke střetu zájmů několika státních aktérů. V zemi mají však své zájmy také nestátní aktéři, kteří mají značný dopad na dění v rámci konfliktu. Zapojení státních i nestátních aktérů je ovlivňováno mezinárodními organizacemi, které v Mali vyvíjejí vlastní aktivity.

V době kolonizace vytyčily evropské země územní hranice pro africké státy, které v současnosti přetrvávají. Tyto hranice reflektovaly především evropské zájmy. Tím došlo k vytvoření velmi heterogenní společnosti v mnoha afrických zemích, mezi které patří také Mali. Na severu země se vyskytuje mnoho etnických skupin, které strádaly dlouhodobým utlačováním elitou z jižní části země. V důsledku těchto okolností došlo ke čtyřem povstáním etnických skupin ze severu Mali, které usilovaly o rovné podmínky pro severní obyvatelstvo. Nejaktivnější skupinu v tomto úsilí představují Tuaregové. V roce 2012 došlo ke čtvrtému povstání, při kterém spolupracovaly povstalecké skupiny s džihádistickými skupinami na vytvoření samostatného státu Azawad na severu Mali (viz příloha č. 1). Reakce vlády na separatistické povstání vyvolala frustraci mezi malijskými vojáky, kteří provedli státní převrat. Převrat v zemi dopomohl ozbrojeným skupinám převzít plnou kontrolu nad severními oblastmi a vyhlásit nezávislý stát Azawad. Vzhledem k neshodám ohledně zavedení práva šaría

v tomto státě však došlo k rozkolu mezi povstalci a džihádisty. Krátce po povstání z roku 2012 se tak v zemi etablovaly tři hlavní strany vnitrostátního konfliktu – malijská vláda, džihádistické skupiny a povstalecké skupiny. Toto rozložení konfliktních stran trvá dodnes.

Alžírsko se v Mali angažovalo již před vypuknutím konfliktu v souvislosti s jeho regionální rivalitou s Libyí. V současnosti hlavního regionálního soupeře představuje Maroko. Primární zapojení lze pozorovat na vyjednávání mírových dohod a podpoře mezinárodních organizací ve snahách o ukončení konfliktu a nastolení demokratických struktur. Dlouhodobým spojencem Mali byla Francie, která se v konfliktu vojensky aktivně angažovala skoro deset let. Francie byla požádána malijskou vládou o pomoc v boji proti teroristům, proto v roce 2013 započala operaci Serval, na kterou v roce 2014 navázala operací Barkhane. Francie se zasadila o prvotní vytlačení džihádistů ze severních měst, které bylo považováno za cenný úspěch francouzských jednotek. Džihádistické skupiny však ze severních oblastí nevymizely a Francie nebyla schopna zbavit malijské území této hrozby. V roce 2020 a 2021 proběhly v Mali dva státní převraty. V návaznosti na státní převraty došlo k ochlazení vzájemných vztahů Francie s malijskou vládou, což doprovázelo prohlubování malijské spolupráce s Ruskem. V roce 2021 přišly do země jednotky Wagnerovy skupiny. V reakci byly z malijského území staženy francouzské jednotky spolu s dalšími jednotkami západních států. Mezi další státy, jejichž zapojení v Mali můžeme pozorovat, patří Čína, Turecko a Spojené státy americké.

Hlavním cílem této práce je zjistit, jaké jsou motivy, aktivity a cíle státních i nestátních aktérů v Mali, a to prostřednictvím analýzy konfliktu v zemi. V rámci analýzy vnitrostátního konfliktu v Mali je důležité vytyčit primární a sekundární aktéry, kteří se v konfliktu angažují a zdůvodnit výběr těchto aktérů. Skrze vymezení vlastních přínosů jednotlivých státních i nestátních aktérů ze zapojení do konfliktu zkoumám primární motivy aktérů k zapojení, které však nemusejí odpovídat danými aktéry prezentovaným motivům. Aktivity, které aktéři při dosahování svých cílů využili, lze pozorovat na jejich zapojení do konfliktu v minulosti i současnosti. Důležité jsou právě cíle těchto aktivit, které se pojí s

motivů aktérů. Zhodnotím také mezinárodní rozměr situace v Mali, s ohledem na střet zájmů státních aktérů v zemi. Klíčové otázky, kterými se budu v této práci zabývat, jsou tedy zaměřeny na zapojení aktérů do konfliktu v Mali. Jací aktéři se v konfliktu angažují? Jaké jsou motivy těchto aktérů a jakou roli hraje nerostné bohatství či zeměpisná poloha Mali? Jaké jsou cíle těchto aktérů a prostřednictvím jakých aktivit se snaží těchto cílů dosáhnout?

Na začátku práce vymezuji koncepty, které souvisí s obsahem této práce, pro celkový kontext situace v Mali. Vzhledem k tématu je důležité vymezit pojem geopolitické ohnisko, což se pojí s vymezením pojmu pásmo otřesu. Jedná se o stejný koncept, který vychází z děl významných geopolitiků. Geopolitické ohnisko se však jako pojem vztahuje na konkrétní stát, nikoli celý region států. Situace v Mali poutá pozornost mezinárodního společenství, o kterém v práci pojednávám. Tento koncept je však různými autory pojímán odlišně, proto považuji za důležité vysvětlit mé pojetí pro jeho užívání. Do vnitrostátního konfliktu v Mali je zapojena řada státních a nestátních aktérů, na které se tato práce zaměřuje. Z toho důvodu je vymezení těchto konceptů pro tuto práci zásadní. Ve spojitosti s nestátními aktéry a zapojením zahraničních aktérů vymezuji v této části také nábožensky motivovanou vlnu terorismu, která bývá spojována s motivy několika státních aktérů k zapojení do konfliktu. Dále se v práci zabývám příčinami vnitrostátního konfliktu v Mali. V rámci komplexní analýzy jsou příčiny konfliktu důležité pro pochopení povahy konfliktu. Již před vypuknutím konfliktu je zde patrná angažovanost státních i nestátních aktérů, kteří dopomohli k postupnému navyšování napětí uvnitř státu. Jednotlivé aktivity těchto aktérů včetně malijské vlády také způsobily obtížné nastolení trvalého míru v zemi, která již více než deset let prochází chaosem.

Nejzásadnější pro tuto práci je podrobná analýza zapojení klíčových aktérů do konfliktu. V rámci této části rozdělím klíčové aktéry konfliktu na tři hlavní skupiny. První skupinu představují nestátní aktéři. Nestátní aktéry v malijském konfliktu můžeme rozdělit na povstalecké/etnické skupiny a džihádistské skupiny. Nestátní aktéři tvoří dvě ze tří hlavních konfliktních stran v Mali a vyvíjejí strategické aktivity pro dosažení svých cílů. Zásadním způsobem také

ovlivňují zapojení zahraničních aktérů. Druhou skupinou jsou mezinárodní vládní instituce. V rámci práce považuji za důležité zmínit jejich aktivity a cíle zejména z důvodu dopadu těchto aktivit na dění v zemi. Mají také vliv na zapojení zahraničních aktérů. Někteří zahraniční aktéři se zapojují do konfliktu zejména skrze tyto instituce. Poslední skupinu tvoří státní aktéři. Vzhledem k vymezení geopolitického ohniska v kontextu aktivních geostrategických hráčů se jedná o zásadní skupinu aktérů. Zde se zaměřím primárně na zájmy těchto aktérů v Mali a oblasti Sahelu, které se pojí s jejich motivy a cíli.

Pro vymezení geopolitických pojmů využívám především díla významných geopolitiků, mezi které se řadí Saul Cohen, Halford Mackinder či Zbigniew Brzezinski. Brzezinski byl uznávaným autorem, který se v minulosti podílel na americké zahraniční politice a působil také jako profesor. Kapitola pojednávající o příčinách konfliktu se opírá o text *The roots of Mali's conflict* od autorů Grégory Chauzal a Thibault van Damme. Tento text vydaný pod záštitou Clingendael Institute podrobně rozebírá jednotlivé příčiny, které vedly k vypuknutí vnitrostátního konfliktu roku 2012. Mezi organizace, jejichž publikace užívám v rámci práce, patří Center for Strategic and International Studies, International Crisis Group a Ústav mezinárodních vztahů. Následně v práci využívám odborné texty zabývající se tematikou zapojení jednotlivých nestátních aktérů, institucí a státních aktérů do malijského konfliktu. Pro přístup k odborným článkům slouží zejména databáze Taylor & Francis Online a JSTOR. Ačkoli konfliktní situace v Mali zůstává, dochází k proměnám v dynamice konfliktu v kontextu angažovanosti aktérů. Z toho důvodu využívám ke zhodnocení aktuálního zapojení aktérů do konfliktu internetová periodika.

2. Geopolitická východiska a konceptualizace

Geografické faktory jsou ve světové politice všudypřítomné, geografie definuje hráče v mezinárodních vztazích (teritoriálně organizované státy), často definuje sázky, o které hráči bojují, a vždy definuje podmínky, kterými měří svou bezpečnost ve vztahu k ostatním (Grey 1996: 248–249).

Národní strategie a jejich formulace ovlivňuje několik faktorů, mezi které patří například náboženství, vládní instituce či historie národa. Tvorba strategie byla však vždy silně ovlivněna právě geografii, fyzickým prostředím lidské činnosti – politické, ekonomické i strategické (Owens 1999: 59). Geografická poloha ukládá omezení a poskytuje příležitosti zahraniční politice a strategii státu. Geopolitika je tak studiem politického a strategického významu geografie pro usilování o mezinárodní moc, proto nejvíce souvisí se strategickou geografii, zabývající se kontrolou či přístupem do prostorových oblastí, které mají dopad na bezpečnost a prosperitu států (ibid.: 60). Jedná se o analýzu interakce mezi geografickým prostředím a politickými procesy, geografické prostředí a politické procesy jsou dynamické a navzájem se ovlivňují, geopolitika řeší důsledky této interakce (Cohen 2015: 16). Geopolitika vychází z předpokladu, že geografie definuje limity a příležitosti v mezinárodní politice, státy se tak mohou stát obětí geopolitické situace či mohou využívat a realizovat geopolitické příležitosti (Owens 1999: 73). Státy by tak měly využít nejen svých geografických výhod, avšak také geografických zranitelností dalších států.

S globalizací nepřichází konec geografie či geopolitiky, globalizace světové ekonomiky a přeměna komunikačních sítí na celosvětové informační systémy nesmaže národní ani regionální hranice a identity (Cohen 2015: 11). Ačkoli dnes existuje mnoho ukazatelů značících rostoucí vzájemnou závislost mezi státy, jsou zde také známky realistické logiky – státy pokračují ve svých snahách navýšit vlastní mocenské kapacity. V liberálním i realistickém pohledu představují metaforické stěžejní body v tektonice mezinárodních vztahů pivotní státy (Sweijjs 2014: 40). Globalizací dochází k vytváření složitějšího geopolitického systému a státy se musí vypořádat s rozsáhlými vnějšími i vnitřními tlaky, včetně domácího

a mezinárodního terorismu (Cohen 2015: 11). Lze tedy říci, že globalizace nepřevažuje nad geografii.

V mezinárodních vztazích utvořila geopolitická perspektiva kategorie formující pohled na svět a navrhuující strategické kroky k posílení státní moci: Východ – Západ; Mořská síla – Pevninská síla; Heartland – Rimland; Jádrové oblasti – Pásma otřesu (Owens 1999: 63). Ačkoli tyto kategorie představují pouze mentální konstrukty, výrazně ovlivnily naše vnímání reality.

2.1. Pásmo otřesu (shatterbelt) a geopolitické ohnisko (geopolitical pivot)

Alfred Mahan hovoří v roce 1900 v díle *The Problem of Asia* o zóně nestability zachycené mezi Británií a Ruskem (Cohen 2015: 48). Zóna nestability je pojem, který jako první reflektuje podstatu konceptu pásmo otřesu. Mahan tímto pojmem vymezuje území, o které projevují zájem dvě mocnosti. Dalším autorem, který pracuje s tímto pojmem, je Halford Mackinder. Ve svém díle *The Geographical Pivot of History* z roku 1904 použil Mackinder termín „pivot state“ – pivotní oblast. Mackinder pojímá pivotní oblast jako region, ohrožený omezenou mobilitou oproti okrajovým a ostrovním mocnostem (Mackinder 1904: 437). Fairgrieve později používá pojem „crush zone“, Hartshorne poté přichází s pojmem „shatter zone“ (Cohen 2015: 48). Termín byl od použití Mackindera transformován do různých podob a rolí, avšak vždy se jedná o státy či regiony nacházející se ve středu mocenských sporů (Sweijs 2014: 7). Původní výzkumy popisovaly spíše konkrétní region nebo pás států, nejčastěji východní a střední Evropu, a nesrovnávaly tento koncept s dalšími regiony (Hensel – Diehl 1994: 35). Později však došlo k obecnějšímu pojetí, které nebylo spojeno pouze s jedním určitým regionem. Saul Cohen ve svých dílech používá termín „shatterbelt“ – pásmo otřesu, který je v dnešní literatuře velmi užívaný.

Pásmo otřesu je definováno jako strategicky orientovaný region, který je vnitřně hluboce fragmentován a zároveň chycen v konkurenci mezi velmocemi geostrategických oblastí (Cohen 2015: 48). Podrobnější definice označuje pásmo otřesu jako region, kde tlaky vnějších mocností přitahovaných strategickou polohou regionu a ekonomickými zdroji umocňují vnitřní geografickou, kulturní,

náboženskou a politickou fragmentaci (Cohen 1982: 226). Pásmo otřesu se liší od jiných geopolitických regionů tím, že nemá jistý stupeň soudržnosti (Cohen 2015: 48). Tyto oblasti tak představují globální destabilizátory. Reilly (2008: 18) uvádí, že mnoho států v pásmech otřesu podniklo rychlé pokusy o demokratizaci, avšak takové snahy jsou často prováděny bez adekvátní infrastruktury nebo kulturních norem, které by demokratické procesy usnadnily, proto se snahy zdají být z dlouhodobého hlediska spíše kontraproduktivní. Autority v těchto státech často také postrádaly znalosti či zkušenosti pro zavedení demokratických struktur. Vzhledem k vnitřní fragmentaci a vykořisťování ze strany vnějších mocností mají státy v pásmu otřesu tendenci k ekonomické a politické zaostalosti a násilí. Pásmo otřesu sloužila během studené války jako dělící regiony mezi hegemonickými mocnostmi, které dodávaly do těchto oblastí zbraně (Reilly 2008: 18). Právě rivalita velmocí v těchto oblastech umocňuje vnitřní fragmentaci skrze dodávky zbraní a ekonomickou či politickou podporu. Z důvodu heterogenní povahy většiny států v pásmu otřesu je zde větší riziko rozšíření případných konfliktů do sousedních zemí (Cohen 2015: 48). Existují tvrzení, že jsou pásma otřesu místem významných vnitrostátních konfliktů, stejně jako mezistátních konfliktů (Hensel – Diehl 1994: 38). Státy v těchto oblastech čelí vážným etnickým, náboženským i jazykovým konfliktům. Pásmo otřesu jsou z důvodu těchto rozporů a politické nevyzrálosti států více náchylná k občanským válkám (ibid.). Geografie byla dříve v rámci konfliktů považována za usnadňující stav či samotný zdroj konfliktů, pásmo otřesu však může představovat kombinaci obou těchto efektů a nabídnout pochopení, jak geografie poskytuje konfliktní základny (ibid.: 34).

Definičním znakem pásma otřesu je především to, že představuje rovné podmínky pro dvě či více konkurenční globální mocnosti operující v jiných geostrategických oblastech (Cohen 2015: 48). Přístupnost k pásmu z různých geostrategických oblastí je pro pásma otřesu klíčová. Pásmo otřesu se nacházejí mimo sféry vlivu hlavních mocností, jsou však těmto mocnostem přístupná, tudíž vytvářejí překrývající se sféry a slouží jakožto arény pro soutěž, nikoli oblasti dominance jedné mocnosti (Hensel – Diehl 1994: 39). Tím dochází ke konkurenčním snahám mocností, které mají za následek destabilizaci těchto

oblastí. V pásmech otřesu můžeme pozorovat přibližně rovné postavení hlavních mocností, tedy více než jedna mocnost má v takovém regionu silný vliv či vztah s některým ze zdejších států (ibid.). Tento faktor opět odkazuje je konkurenčnímu aspektu a zdůrazňuje jistou nevymezenost regionu k některé z hlavních mocností. Důležitým aspektem je také rozvinutost států, nacházejících se v pásmech otřesu. Hensel a Diehl (1994: 39) uvádí, že jsou pásma tvořeny politicky nevyzrálými státy, které získaly svou nezávislost teprve nedávno, či ještě nevybudovaly silné vládní struktury. Charakteristickým rysem je také dle autorů (ibid.) vnitřní ideologická, etnická či náboženská fragmentace. A to jak ve státech samotných, tak mezi státy v regionu pásma otřesu.

Zbigniew Brzezinski zmiňuje ve svém díle *Velká šachovnice: k čemu Ameriku zavazuje její globální převaha* z roku 1997 v kapitole Eurasijská šachovnice dvojí rozdělení států. Státy rozděluje na aktivní geostrategické hráče a geopolitická ohniska. Brzezinski tedy již nepracuje s celými regiony, zaměřuje pozornost na samotné státy a jejich geopolitickou situaci. Aktivní geostrategické hráče definuje jako státy, které mají kapacitu a vůli uplatňovat moc nebo vliv mimo své hranice s cílem změnit stávající geopolitické poměry (Brzezinski 1999: 47).

Geopolitická ohniska jsou dle Brzezinského státy, „jejichž význam nezávisí na jejich moci a motivaci, ale spíše na citlivé poloze a na důsledcích, které jejich potenciálně ohrožitelné postavení může mít na chování geostrategických hráčů.“ (Brzezinski 1999: 47). Jedná se tedy o státy, které nemají mocenský potenciál. Jejich role se odvíjí od geografické polohy a aktivit geostrategických hráčů. „O tom, které konkrétní země lze zařadit mezi geopolitická ohniska, nejčastěji rozhoduje právě jejich zeměpisná poloha – v některých případech jim přisuzuje zvláštní úlohu buď proto, že poskytují přístup k důležitým oblastem, nebo odpírají své nerostné bohatství významným hráčům.“ (ibid.). Strategická poloha geopolitického ohniska působí jako lákadlo pro geostrategické hráče, kteří chtějí využít těchto podmínek pro vlastní účely, což tvoří motivaci těchto hráčů prosazovat v daném státě svůj vliv. Tím dochází ke střetu zájmů geostrategických hráčů a jejich vlivy se v tomto státě budou překrývat. „Občas se může z geopolitického ohniska stát ochranný štít pro důležité státy, nebo dokonce oblasti.

Někdy platí, že samotná existence geopolitického ohniska velmi silně politicky a kulturně ovlivňuje sousedního aktivního geostrategického hráče.“ (ibid.). V tomto případě se jeví pro strategické hráče velmi důležité získat v geopolitickém ohnisku vliv. Důvodem může být udržení ochranného štítu pro vlastní bezpečnost či jeho narušení pro oslabení jiného geostrategického hráče.

2.2. Mezinárodní společenství

Státy, zejména ty slabé, využívají mezinárodní společenství především v dobách krize, kdy hledají podporu nebo potřebnou pomoc. V souvislosti s vnitrostátním konfliktem v Mali se v médiích i odborných textech často objevuje pojem mezinárodní společenství, které v zemi vyvíjelo nátlak a poskytovalo potřebnou humanitární či vojenskou pomoc. Je tedy důležité tento pojem vymezit pro pozdější využívání v rámci mé práce.

V dnešním světě nežije jednotlivec či země zcela izolovaně, všichni pocítujeme stejné politické i sociální vlny, stejně tak technologické změny. Naši vzájemnou závislost a propojenost můžeme pozorovat také na problémech, které překračují státní hranice, jako organizovaný zločin, šíření konvenčních i nekonvenčních zbraní či klimatické změny (Annan 2009). Mezi světovými vůdci, akademiky i zástupci médií vznikají vysoké aspirace na mezinárodní společenství, které by mělo řešit složité politické situace, narážející na omezené kapacity velmocí (Ellis 2009: 2). Přesto nepanuje obecná shoda na vymezení tohoto pojmu. Mezinárodní společenství podle některých neexistuje, pro jiné pojem odkazuje na všechny země, které se rozhodnou jednat společně a podle dalších zahrnuje pojem všechny země s mezinárodním vlivem, tedy každou zemi, jejíž identita a svrchovanost se uznává a která se rozhodne účastnit se celosvětových diskuzí a rozhodování (Rocard 2013).

Státy jsou součástí systému, ve kterém interagují a jednají. V rámci tohoto systému mohou státy sdílet společné zájmy a hodnoty, jsou vázány soubory pravidel a tvoří společné instituce (Ellis 2009: 5). Existuje tak jakýsi sociální rámec, ve kterém státy fungují. Tento sociální rámec může být nazýván mezinárodním společenstvím. Mezinárodní společenství v tomto případě

představuje institucionalizovanou mezinárodní společnost. Kofi Annan (2009) odkazuje právě na společenství států, které v rámci procesu globalizace čelí přetrvávajícím konfliktům, chudobě i nespravedlnosti a musí tudíž identifikovat oblasti, které potřebují kolektivní akci mezinárodního společenství, a vykonávat v těchto oblastech potřebné kroky pro ochranu společného zájmu. Mezinárodní společenství může v tomto případě konat v souvislosti s humanitárním impulsem, když obdrží oběti přírodní katastrofy mezinárodní pomoc. Dalším příkladem je kolektivní bezpečnost mezinárodního společenství, kterou můžeme pozorovat, když země přispějí svými vojáky k zajištění bezpečnosti ve státech, které se zhroutily nebo podlehly občanské válce (ibid.). Jedná se o propojení existence mezinárodního společenství se vznikem mezinárodního práva, které předcházelo vzniku mezinárodních institucí (Rocard 2013). V současnosti tak nese břímě mezinárodního společenství Organizace spojených národů. Mezinárodní společenství je silně ovlivňováno světovou veřejností, jejíž síla pramení také z nestátních aktérů, kteří lobbují za své zájmy (ibid.).

Mezinárodní společenství však může být chápáno také jako univerzální řád, představující společenství morálky a sdílené identity. Tento přístup chápe mezinárodní společenství jako světovou občanskou společnost přesahující státy, která by narušovala státní suverenitu (Ellis 2009: 5). Světové instituce by tak nebyly omezovány suverenitou států a mohly efektivněji řešit globální problémy. Tento přístup zakládá na tom, že institucionalizace mezinárodní společnosti nepředstavuje mezinárodní společenství, které se pouze postupně vyvíjí (ibid.). V rámci této práce budu pracovat s vymezením mezinárodního společenství jako institucionalizované mezinárodní společnosti.

2.3. Státní aktér

V rámci mezinárodního systému můžeme v dnešní době pozorovat nejen tradiční státní aktéry, ale i nestátní aktéry. Pro porozumění role nestátních aktérů je však potřebné zaměřit se nejprve na státní aktéry. Moderní stát má poskytovat veřejné statky občanům v rámci vymezených hranic. Měl by reagovat na občanské požadavky i obavy. Dle Rotberga (2003: 2) mají státy tlumit či manipulovat vnější

síly a vlivy, hájit zájmy své i svých spojenců a zastávat roli prostředníka mezi výzvami mezinárodní scény a dynamikou vnitřní ekonomické, politické a sociální reality státu.

Státy byly tradičním politologickým diskurzem považovány za jediné relevantní hráče, myšlenka státních aktérů a jejich fungování se od přelomu století stále více rozšiřovala, většinou v důsledku globalizace, vzestupu komunikačních technologií a přechodu k multipolárnímu systému (Wijninga 2014: 142). Mezinárodní scéna prošla v důsledku globalizace mnoha změnami. Proměnila se povaha a rozsah státní moci. Změnily se také způsoby vykonávání státních pravomocí. V souvislosti se vzestupem mezinárodních institucí došlo v některých částech světa ke změně vestfálského modelu států existujících v anarchickém světě (ibid.). Příkladem může být Evropská unie. Můžeme tedy říci, že vliv státu jako aktéra zaznamenal značný pokles. To se pojí také se vzestupem nestátních aktérů na mezinárodní scéně.

Je však důležité uvědomit si rozdíly mezi silnými a slabými státy. Rozsah i povaha státní moci se liší v závislosti na institucionalizaci a fungování státu. To je spojeno také se schopností státu zajistit bezpečnost pro své občany. Poskytovat bezpečnost je primární funkcí státu. Má povinnost zabránit přeshraničním invazím a ztrátě území, eliminovat vnitřní hrozby a útoky, předcházet trestné činnosti a umožnit občanům řešit své spory bez použití fyzického nátlaku (Rotberg 2003: 3). Poskytuje tak soudní systém a soubory norem. Stát by měl také obstarat veřejné statky jako je zdravotní péče, vzdělání, silnice, železnice a další fyzické infrastruktury, komunikační infrastruktury či bankovní systémy (ibid.). Pokud stát splňuje tato kritéria, jedná se o silný stát. Pokud však některá či všechna důležitá kritéria naplněna nejsou, mluvíme o státech slabých, selhávajících či rozpadlých.

Ve vyspělých zemích není obvykle státní monopol na použití síly k zajištění bezpečnosti předmětem diskuze (Wijninga 2014: 142). Pokud se však podíváme na státy jako Mali či Somálsko, je zřejmé, že situace v souvislosti s použitím síly je zde velmi odlišná. V těchto zemích existují skupiny, většinou etnicky či nábožensky zaměřené, které jsou schopny konkurovat státní moci, pokud zde taková moc existuje. Schopnost státu uplatňovat sílu v zájmu bezpečnosti se

vyvíjela různými způsoby, ať už v důsledku selhání státu, drastického navýšení nákladů nebo privatizace (ibid.: 143). V rámci procesu globalizace pozorujeme růst nestátních aktérů. Ačkoli mají nestátní aktéři vliv na mezinárodní politiky států, nelze říci, že mohou v současnosti stát nahradit. Stále se jedná o hlavního hráče na poli mezinárodních vztahů.

2.3.1. Slabý stát

V polovině 20. století se objevují na mezinárodní scéně státy, které se liší v některých rysech od moderních států. Nejedná se o rozdíl pojetí státu jako jednotky mezinárodního systému, tyto státy se liší především vnitřní strukturou státu a systémem vládnutí, kapacitami vládnutí a funkcí státních institucí (Waisová 2007: 11). Výskyt těchto států je spojován s procesem dekolonizace. Kolonizované státy měly v porovnání s evropskými státy příliš urychlenou modernizaci, která bez přirozeného vývoje urychlila destabilizační potenciál těchto zemí, zejména politizaci etnických a místních identit (ibid.: 13). Tento tlak vyvíjený vnějšími mocnostmi k modernizaci vedl tak k oslabení států po dekolonizaci. Absence přirozeného vývoje spolu s omezenými zkušenostmi místních představitelů představují problém pro úspěšnou modernizaci.

Síla státu je relativní a lze ji měřit schopností a ochotou státu poskytovat základní veřejné statky spojené se státností, takovými statky jsou – fyzická bezpečnost, legitimní politické instituce, ekonomický management a sociální blaho (Patrick 2006: 29). Nedostatky při spravování těchto veřejných statků odkazují na slabost státu. Slabý stát je označení pro takové státy, které jsou buď inherentně slabé z důvodu geografických, fyzických či základních ekonomických omezení, nebo dočasně a situačně slabé kvůli vnitřním antagonismům, chamtivosti, despotismu či vnějším útokům (Rotberg 2003: 4). Může se jednat také o kombinaci obou případů. Vyznačují se tím, že nedisponují mocenským potenciálem včetně zdrojů, případně nejsou schopny těchto kapacit a zdrojů využívat či mobilizovat obyvatelstvo, vlastní autoritu v rámci společnosti vynucují násilím a vykazují slabou národní identitu a sociální soudržnost (Waisová 2007: 12). Příčinou slabé národní identity a sociální soudržnosti bývá primárně

mezikomunální napětí, které se odráží od heterogenní občanské společnosti. Existuje mnoho ukazatelů slabého státu a mezikomunální napětí je jedním z nich. Příkladem může být etnická, náboženská či jazyková odlišnost uvnitř občanské společnosti. Dalšími ukazateli jsou vyšší a rostoucí kriminalita ve městech, snížená schopnost poskytování veřejných statků, zhoršení fyzické infrastruktury, zanedbávání zdravotnictví a vzdělávání, vysoká míra korupce či pokles HDP na osobu a dalších ekonomických ukazatelů (Rotberg 2003: 4). Čím více a intenzivněji se tyto ukazatele v zemi projevují, tím slabší se stát stává, což může vést k selhávání či rozpadu a zhroucení státu.

Státy selhávají, protože jsou zmítány vnitřním násilím a nejsou schopny nadále poskytovat svým obyvatelům veřejné statky, jejich vlády tak ztrácejí legitimitu a samotná povaha konkrétního státu se stává v očích rostoucí části populace nelegitimní (Rotberg 2003: 1). V takovém případě občané ztrácejí důvěru ve vládnoucí instituce a tuto důvěru mohou přesměrovat na nestátní aktéry, což umocňuje proces selhávání státu. V případě, že většina obyvatel preferuje a respektuje nestátní instituce a státní instituce vykonávají jen některé funkce na omezených částech státního území, jedná se o selhávající stát (Waisová 2007: 12–13). Většinou se v těchto státech objevují vnitřní konflikty mezi vládou a opozicí. Selhávající státy proto nejsou schopny efektivně kontrolovat své vlastní hranice, postupně ztrácejí exekutivní i legislativní schopnosti a dochází k rozpadu soudního systému i ztráty legitimního monopolu na násilí (ibid.: 13). To opět umocňuje ztrátu důvěry ve státní instituce a společnost se nachází v bezvýchodné situaci, kdy občané spoléhají ve zmíněných sférách veřejných statků spíše na nestátní aktéry. Problematická je pak zejména ekonomická sféra, která podporuje růst organizovaného zločinu, obchodu s drogami a zbraněmi a korupci (ibid.: 13).

Zapojení mezinárodního společenství v rámci pomoci takovým státům je předmětem diskuzí. Mezinárodní organizace jsou spolu s mocnostmi vtaženy do vnitřních konfliktů skrze poskytování humanitární i vojenské pomoci. Žádoucí mezinárodní normy, jako je stabilita a předvídatelnost, se tak stávají obtížně dosažitelné, když se tolik novějších států mezinárodního systému nachází na hranici slabého a selhávajícího státu, přičemž některé již můžeme definovat jako

rozpadlé či zhroutené (Rotberg 2003: 1). Slabé státy jsou také často spojovány s výskytem i působením teroristických skupin, což umocňuje bezpečnostní riziko jejich existence.

2.4. Nestátní aktér

Nestátní aktér nespadá pod kontrolu státu, přesto se však angažuje na poli mezinárodní scény a může ovlivňovat mezinárodní politiky států. Role těchto aktérů při zajišťování bezpečnosti je výrazná. Přispěli však také ke vzniku nových bezpečnostních hrozeb – terorismus či organizovaný zločin (Krahmann 2005: 8). V současnosti zastávají nestátní aktéři významnou roli v mezinárodním systému. Zda-li se jedná o pozitivní či negativní roli určuje povaha jednotlivých aktérů. V mezinárodním systému se nachází velké množství nestátních aktérů, které spojují společné rysy, jako například méně oficiální povaha či větší flexibilita ve srovnání se státními aktéry. Mezi nestátní aktéry patří například ozbrojené skupiny, nevládní organizace, nadnárodní korporace, náboženské organizace, soukromé osoby či média (Bruderlein 2000: 3). Jejich odlišné rysy, které můžeme pozorovat skrze aktivity těchto aktérů, je rozdělují na kladné a záporné/násilné nestátní aktéry.

Nestátní aktéři mohou získat přístup do oblastí, které nejsou státním aktérům zcela přístupné. Mohou mluvit s několika stranami najednou, aniž by ztratili důvěryhodnost, jednat přímo s místními obyvateli a fungovat bez politické či veřejné kontroly, efektivněji budovat sítě se zástupci občanské společnosti a navíc nejsou často předmětem stížností na vnější zásahy nebo porušení suverenity (Bruderlein 2000: 3). Jsou více flexibilní a méně zatíženi politikami států. Tento potenciál nestátních aktérů byl zaznamenán státními aktéry. Ukázalo se, že systém založený na státní suverenitě může být spíše neúčinný v souvislosti s bojem proti nadnárodnímu šíření zbraní hromadného ničení, konvenčních zbraní, organizovaného zločinu či terorismu (Krahmann 2005: 9). Nové bezpečnostní hrozby, které se na mezinárodní scéně objevují, jsou cílené spíše na jednotlivce, nežli na státy. Proto je důležité zdůrazňovat bezpečnostní potřeby nejen států, ale také lidí. Vzhledem k současnému množství slabých států neschopných zajistit

bezpečnost pro své občany, již nemůžeme definovat lidskou bezpečnost výhradně v rámci států. Jsou to právě nestátní aktéři, ozbrojené skupiny i nevládní organizace, kteří představují klíčovou roli při navyšování a snižování bezpečnosti jednotlivců (Bruderlein 2000: 2). V souladu s lidskou bezpečností se ukazuje, že nestátní aktéři, jakými jsou například nevládní organizace a soukromé vojenské společnosti, mohou pomoci zajistit bezpečnost na této úrovni (Krahmann 2005: 9). Příkladem významné role nestátních aktérů pro zajištění bezpečnosti může být jejich přínos při zřizování Mezinárodního trestního soudu či přijetí Ottawské úmluvy o zákazu protipěchotních min (Bruderlein 2000: 3). Role nestátních aktérů však stále roste s přibývajícými konflikty, proto je důležité i nadále zkoumat a případně využít jejich potenciál a přínos.

Nevládní organizace tvoří rozsáhlou skupinu nestátních aktérů, která se zabývá bezpečností a dopomáhá k jejímu navýšení. Obvykle se jedná o dobrovolné neziskové organizace. Poskytují potřebnou humanitární pomoc a mohou lobbovat u vlád a mezinárodních organizací v souvislosti s kontrolou zbrojení (Krahmann 2005: 8). Další důležitou skupinou nestátních aktérů pro zajištění bezpečnosti jsou soukromé vojenské společnosti. Tyto společnosti můžeme rozdělit do tří kategorií, dle jejich zapojení v rámci konfliktů. První kategorii představují „žoldnéřské firmy“, které poskytují soukromé vojáky a přímo se zapojují do národních či mezinárodních konfliktů, druhou kategorií jsou „soukromé vojenské firmy“, které nabízejí vojenský výcvik a strategické poradenství a třetí kategorii tvoří „soukromé bezpečnostní firmy“, které poskytují vojenskou podporu v podobě logistiky, údržby základny a dopravy (ibid.). Jednotlivé kategorie a jejich vymezení se však v realitě může překrývat, proto se používá spíše souhrnný název soukromé vojenské společnosti.

Rozdělení nestátních aktérů na kladné a záporné může být v některých souvislostech sporné. Ačkoli je toto vymezení většinou chápáno skrze násilné sklony daného aktéra, existují také vedlejší účinky aktivit jednotlivých kladných aktérů, které nejsou nutně násilné, přesto neprodukují pouze pozitivní výsledky. V mnoha státech procházejících konfliktem se vyskytují nadnárodní společnosti s obchodními zájmy. Většinou se jedná o slabé státy, jejichž státní moc je omezená

či zcela potlačená. Válčící strany tak usilují o získání kontroly nad ekonomickými zdroji, aby mohly nadále financovat své aktivity. Nadnárodní společnosti se tak skrze svoji obchodní činnost v zemi, byť možná nechtěně, podílejí na konfliktu a jeho prodlužování, což se nejvíce pojí s těžbou přírodních zdrojů – ropa, zemní plyn, dřevo, kaučuk, drahé kovy a drahokamy (Bruderlein 2000: 4). Na druhou stranu záporní nestátní aktéři se sklonem k násilí mohou účinně nahrazovat pro obyvatele zabraných území veřejné statky, které jim v danou chvíli nemůže poskytnout stát. Proto by někdo mohl takové rozdělení považovat za příliš obecné a zavádějící.

2.4.1. Násilný nestátní aktér

Násilné nestátní aktéry můžeme definovat jako aktéry, kteří pro naplnění svých cílů využívají násilné prostředky, nebo jimi vyhrožují. Využíváním nelegitimního násilí zpochybňují tito aktéři státní monopol na použití násilí. Mezi násilné nestátní aktéry patří například teroristické organizace, zločinecké organizace a povstalecké skupiny. Jejich počet na mezinárodní scéně od přelomu století značně narůstal. Byli schopni zlepšit své schopnosti a strategie, naučili se využívat výhod, které jejich podstata poskytuje. V dnešní době představují značnou hrozbu pro mezinárodní bezpečnost. Spolu s výskytem novým nestátních aktérů se na poli mezinárodní scény objevuje nový způsob válčení. Jaderný mír, vliv mezinárodních organizací a norem, rostoucí náklady a destruktivnost válek, globalizace, interdependence a rostoucí počet liberálních demokracií – to vše vedlo k poklesu symetrických válek, neboli válek vedených pouze státními aktéry (Shamir 2021: 265). Došlo však k nárůstu asymetrických konfliktů, které se vyznačují tím, že alespoň jedním ze zainteresovaných aktérů je násilný nestátní aktér. Způsob vedení těchto konfliktů je odlišný od tradičních konfliktů. Centrem pozornosti se stává vedle státní bezpečnosti také lidská bezpečnost, jelikož asymetrické konflikty vážně narušují bezpečnost civilistů. Komunikační kanály často neexistují. Cíle i povaha asymetrických konfliktů jsou zcela odlišné.

Násilní nestátní aktéři jsou úzce spojováni s výskytem vnitrostátních konfliktů. Státní slabost podněcuje vzestup ozbrojených skupin – povstaleckých

skupin a teroristických organizací, většina těchto skupin pak přímo čelí státní moci a přispívá k poklesu státní kontroly (Aliyev 2017: 1976). Čím více stát selhává, tím větší moc tyto skupiny nabývají. Slabé státy, které nejsou schopny kontrolovat periferie svého území, poskytují ideální prostředí pro prosperitu násilných nestátní aktérů. Ozbrojené skupiny jsou pak schopné převzít kontrolu nad územím, kam nedosahuje státní kontrola z centra země. V těchto oblastech skupiny často nahrazují vládu a vynucují si autoritu. Výskyt teroristických organizací ve slabých státech je vnímán především jako důsledek státního selhání, nikoli jako příčina slabosti (ibid.). Teroristické skupiny využívají nestability slabých států pro své aktivity. Tyto skupiny využívají mocenské vakuum ponechané státem pro šíření svého vlivu.

Vnitřní ozbrojený konflikt představuje vážnou hrozbu pro lidskou bezpečnost. Nestátní ozbrojené skupiny se v rámci vnitrostátních konfliktů dopouštějí rozsáhlého porušování lidských práv. Tito aktéři násilí často nepoužívají jako vojenskou taktiku směřující k převzetí moci, nýbrž jako prostředek k narušování politické situace země, přičemž toto násilí může mít mnoho podob – zabíjení, znásilňování, únosy, mučení a vydírání; útoky na plodiny, vodní zdroje a další civilní infrastrukturu (Ağır – Arman 2014: 113). Násilí vytváří mezi obyvateli nejistotu, čímž dochází k narušení sociálního prostředí a ke ztrátě důvěry ve státní moc. Stát může na nestátní násilí reagovat prostřednictvím appeasementu, právních opatření, diplomatických opatření, mezivládní spolupráce a tajných operací (ibid.: 114). V souvislosti s nestátním násilím můžeme zaznamenat také reakce mezinárodních či nevládních organizací. Vzhledem k narušení lidské bezpečnosti při nestátním násilí, mezinárodní i nevládní organizace usilují o dodržování norem týkajících se bezpečnosti jednotlivce.

2.5. Nábožensky motivovaný terorismus

Globální terorismus je těžko definovatelný, jelikož se jedná o různorodý fenomén. Pro identifikaci terorismu však existují jisté ukazatele. Identifikačním znakem terorismu je zajisté přítomnost násilí. Násilné aktivity jsou uskutečňovány

pro politické cíle ve snaze vyvolat strach, s čímž se pojí veřejný aspekt a psychologický efekt. Makariusová uvádí definici terorismu takto (2015: 186): „Terorismus je záměrný, politicky motivovaný čin vykonaný nestátním aktérem zákeřně a krutě za účelem ochromení veřejnosti.“. Teroristické skupiny mohou publikovat své útoky, čímž vyvolávají strach veřejnosti. Mediální prostor také slouží k propagaci terorismu. Hlavní ideologické nástroje současného terorismu představuje islamismus, islámský fundamentalismus, džihadismus (Makariusová 2015: 185–186). Náboženská motivace snižuje význam role státu. Teroristické útoky jsou mířeny zejména na civilní obyvatele, nikoli politické představitele. Nejedná se o snahu změnit aktuální politickou situaci, spíše o snahu narušit samotnou státní působnost. Proto je tato motivace velkou hrozbou pro obyvatele slabých států, kde hledají teroristické skupiny útočiště. Jedná se však také o hrozbu pro civilisty po celém světě, vzhledem ke globálnímu dosahu teroristických skupin, čemuž nasvědčují útoky z 11. září či útoky v Evropě.

3. Příčiny konfliktu v Mali

V oblasti Sahelu a celé Africe byly vytyčeny hranice s ohledem na zájmy evropských kolonizujících zemí. Tyto hranice nereflektovaly sociálně-kulturní prostředí. Po získání nezávislosti jednotlivých afrických států byly tyto hranice zachovány pro mezinárodní uznání suverenity těchto států. Původní vytyčení hranic však mělo své následky. V čele některých států stojí pouze jedna z mnoha etnických skupin, což tvoří uvnitř státu mezietnické napětí, které ohrožuje vnitřní suverenitu. Toto napětí je umocňováno politickými praktikami, jako je protekce a nepotismus, které posilují pocit vyloučení (Sour 2015: 8). Mali získalo svou nezávislost na Francii v roce 1960. Po získání nezávislosti musela malijská vláda prosadit svou autoritu na velkém území, přičemž etnické skupiny ze severu tuto autoritu přímo zpochybňovaly, což prohlubovalo jejich neoblíbenost u malijských státních úředníků, kteří tyto skupiny považovali za hlavní překážku národní jednoty (Chauzal – van Damme 2015: 8). Vláda tak zaměřila své ekonomické a politické aktivity na jih Mali a marginalizovala sever země, kterému se snažila vnutit vojenskou nadvládu. Rozpory mezi jižním a severním obyvatelstvem vedly ke čtyřem povstáním, která byla vyvolána Tuaregy ze severu. K prvnímu povstání Tuaregů proti politickému zastoupení došlo již v roce 1963. Druhé povstání započalo v roce 1991, kdy došlo k vytvoření politického hnutí Mouvement Populaire de Libération de l'Azawad (MPLA). Azawad představuje rozsáhlé území na severu Mali, které si nárokují tamní etnické skupiny. Na základě MPLA bylo toto povstání v zásadě sjednocené, což neplatí pro třetí povstání z roku 2006, jelikož v této době existovalo již několik militantních povstaleckých skupin (Davis 2018). V roce 2012 došlo k poslednímu povstání, které rozpoutalo vnitrostátní konflikt trvající dodnes. Ačkoli se mezinárodní společenství od rané fáze konfliktu v zemi angažuje, zatím se zde nepodařilo dosáhnout trvalého míru.

K opakovanému propuknutí násilí v Mali vedlo hned několik příčin. Mezi hlavní patří neustálá politická korupce malijských vládních úředníků, rostoucí vliv povstaleckých skupin implikující nedostatek stabilní centrální autority a zhoršující se ekonomické podmínky spojené s humanitární krizí v regionu (Davis 2018). Ekonomika severu a jihu se velmi liší, což se pojí se snahou jihu ekonomicky

oslabit severní oblasti. Jižní ekonomické aktivity stavějí zejména na zásobách zlata a pěstování bavlny, zatímco sever závisí na chovu dobytka, zemědělství a cestovním ruchu (Chauzal – van Damme 2015: 25). Ekonomika severu je tak výrazně zranitelnější.

Mali procházelo na konci 20. století demokratizací, přesto nebyl tento proces dostatečně úspěšný vzhledem k demokratickému deficitu. To souvisí s urychlenými procesy demokratizace, které zmiňuji v předchozí kapitole. V Mali tak docházelo k ovlivňování voleb skrze podplácení občanů, čímž získali bohatí občané politický vliv v zemi (Davis 2018). Vláda dále nezajistila rovné politické zastoupení všech občanů. Političtí představitelé vyvíjeli snahy k narušení jednoty severu za využití mezietnického napětí k prosazení své autority (Chauzal – van Damme 2015: 8). Schválené zákony o volebních obvodech diskriminovaly etnické skupiny ze severu, došlo tak k drastickému vyloučení Arabů z politického vlivu, ačkoli některé skupiny Tuaregů byly těmito zákony zvýhodněny (Davis 2018). Zákony o volebních obvodech ukazují snahy vlády k narušení vzájemných vztahů mezi etnickými skupinami, za účelem oslabení těchto skupin. Tato protipovstalecká strategie má však přímé a dlouhodobé důsledky, a to hlubokou nevraživost mezi severním obyvatelstvem, odpor k centrální státní moci a hlavně velmi různorodé rozložení potřeb a požadavků, které značně znesnadnily dosažení inkluzivních mírových rozhovorů a dohod (Chauzal – van Damme 2015: 8–9). To odkazuje k jednomu z důvodů obtížnosti dosažení trvalého míru. Tuaregové, Arabové, Songhajové a Fulbové mají různé politické programy a rozdílnou kulturu. Ne všechny skupiny ze severu sdílejí nutnost nezávislosti Azawadu. Tuaregové a Arabové jsou historicky v konfrontaci s centrální vládou, zatímco Fulbové a Songhajové po desetiletí s malijskou vládou spolupracovali a jsou jí o něco více nakloněni (ibid.: 9). Rozdíly mezi etniky umocňují pokračování konfliktu. Politické vyloučení etnických skupin a korupce malijských politiků poukazuje na slabé demokratické struktury, které zapříčinily nespokojenost (zejména severních) obyvatel.

Bezpečnostní krize v zemi byla posilována vzestupem nestátních aktérů. V roce 2010 došlo k vytvoření politického hnutí Mouvement National de l'Azawad

(MNA), které požadovalo autonomii v rámci státu. Ačkoli základna MNA narůstala, požadavky tohoto hnutí byly ignorovány, proto došlo v roce 2011 k vytvoření Mouvement National pour la Libération de l'Azawad (MNLA), které požadovalo namísto autonomie a spravedlnosti nezávislost státu Azawad (Davis 2018). Tento vývoj povstaleckých skupin v zemi přímo souvisí s povstáním z roku 2012, které vedlo k vnitrostátnímu konfliktu. Malijská vláda nezvládla kontrolovat rostoucí počet povstaleckých skupin, stejně jako nezvládla korigovat samotné povstání, což odkazuje na slabost státu v počátcích konfliktu.

Sever Mali byl vždy v souvislosti s geografickou polohou místem setkání zahraničních vlivů a kulturního, ekonomického a náboženského propojení (Chauzal – van Damme 2015: 22). Geografická poloha přitahuje pozornost státních i nestátních aktérů, kteří se zde snaží angažovat. Příkladem jsou státy Libye a Alžírsko, které se v rámci regionální soutěže snažily ovlivňovat dění v severních oblastech. Důležitá je však také pozornost zahraničních charitativních organizací, které se na severu angažovaly pod záštitou humanitární pomoci. Islámské nevládní organizace pomáhaly obyvatelům vypořádat se se slabinami malijského státu v souvislosti se zajišťováním veřejných služeb a zboží, plnily důležitou sociální roli, poskytovaly vzdělání, zdravotní služby a zásobování vodou místním komunitám (ibid.). Nevládní organizace nesporně pomáhaly obyvatelům v rámci zajišťování veřejných statků, avšak je otázkou, jaké motivy a záměry vedly organizace k této pomoci. Mnoho z těchto organizací bylo podporováno arabskými státy blízkého východu, což souvisí s tím, že spojovaly své charitativní aktivity s náboženskými programy a kázáním či nezákonným obchodem (ibid.: 22–23). Obyvatelé severních oblastí však potřebovali tuto pomoc. Vzhledem k tomu, že centrální moc nedosahovala do těchto oblastí, nestátní organizace centrální moc nahrazovaly a získávaly tak důvěru místních, což pochopitelně vedlo k většímu oslabení státní suverenity. Dalším problémem bylo samotné islámské učení, které organizace poskytovaly. Vzhledem k radikální podstatě tohoto učení se vztah jižních elit vůči severním obyvatelům nadále zhoršoval na základě obav a nejistot. Jih vinil severní obyvatelstvo ze šíření radikální islámské doktríny, která byla považována za přímou hrozbu pro tradici náboženské tolerance v zemi (ibid.:

24). Na základě toho docházelo k prohlubování vzájemné nedůvěry mezi jihem a severem. Jih nadále vylučoval sever z politických a ekonomických aktivit, což jen přispívalo k nespokojenosti tamějších obyvatel.

Můžeme pozorovat konfliktní linii mezi severní a jižní částí země, kterou umocňovalo několik faktorů. Jih ve snaze rozdělit jednotu severu přispěl k rozdílnosti potřeb severních etnik, což komplikuje dosažení mírových dohod. Při těchto snahách také posílil nenávisť těchto etnik vůči centru založenou na politické i ekonomické marginalizaci severu. Dalším faktorem je zapojení zahraničních státních i nestátních aktérů, jejichž aktivity prohlubovaly vzájemné problémy jihu a severu. Islámské nevládní organizace zajisté dopomohly nastolit prostředí vhodné pro etablování radikálních islamistických skupin. Tyto okolnosti vedly k vnitrostátnímu konfliktu, který trvá dodnes.

4. Klíčoví aktéři konfliktu

Vnitrostátní konflikt v Mali započal povstáním Tuaregů roku 2012. Primárním aktérem konfliktu je tak samotný stát Mali a separatistická skupina MNLA požadující nezávislost státu Azawad. MNLA byla podporována islamistickými militantními skupinami, které plánovaly převzít území na severu (Council on Foreign Relations 2022). Stát Mali slábl s přibývajícími nestátními aktéry, kteří podryvali jeho autoritu, což se odráželo na zhoršujících vztazích severu a jihu. Také státní aktéři jako Libye či Alžírsko narušovali stabilitu Mali. V reakci na povstání MNLA byl v březnu téhož roku sesazen tehdejší prezident Amadou Toumani Toure malijskou armádou, která provedla vojenský převrat, jelikož nesouhlasila s reakcí vlády na separatistické povstání. Z důvodu převratu nastal v hlavním městě zmatek a vytvořilo se mocenské vakuuum. Tyto okolnosti umožnily MNLA a džihádistickým skupinám rychle se zmocnit území a do dubna 2012 skupiny ovládaly téměř celé území na severu a vyhlásily nezávislost (ibid.). V Mali se etablovaly militantní skupiny, jejichž působení se rozšiřovalo za státní hranice. Tím konflikt dopomohl k destabilizaci regionu skrze násilí a terorismus. Mali zůstává tranzitním bodem migrantů ze západní Afriky, kteří chtějí přes Alžírsko či Libyi docestovat do Evropy (ibid.). Mezinárodní společenství v Mali zřídilo několik misí, například MINUSMA, EUTM Mali a EUCAP Sahel Mali.

Hlavním cílem státu Mali je zachovat územní celistvost a ukončit vnitrostátní konflikt, který představuje vážné narušení bezpečnosti pro malijské občany. Ve snaze dosáhnout tohoto cíle požádalo Mali o pomoc mezinárodní společenství v čele s Francií, která dopomohla k prvotnímu vytlačení džihádistických skupin v roce 2013. V zemi došlo v posledních letech ke dvěma státním převratům, které narušily vzájemné vztahy s regionálními organizacemi i sousedními státy. Nově nastolená vláda se odklonila od západní pomoci, když přizvala na své území ruskou soukromou armádu Wagnerovce. Vzhledem k neúspěchu západu ve snaze o ukončení konfliktu se vláda rozhodla vložit důvěru v nového spojence. Ačkoli se malijská vláda mění a kroky k naplnění cílů se liší, motivace zůstává stejná – zachovat územní celistvost, nabýt plnou vnitřní suverenitu a sjednotit velmi rozdělenou společnost, aby mohlo dojít k trvalému

míru a stabilitě. Konkrétní vládní kroky budou následně popsány při analýze jednotlivých aktérů konfliktu.

Původní povstalecké skupiny v zemi prošly postupem času několika frakcemi, což způsobilo nárůst povstaleckých aktérů, jejichž cíle se mohou lišit. Stejně tak dochází k nárůstu počtu džihádistických skupin. Tím jsou stěžovány mírové snahy Mali i zahraničních aktérů. V konfliktu se angažuje mnoho státních a nestátních aktérů, kteří projektují do Mali své geopolitické zájmy, které se zde střetávají. Tento střet je ovlivňován mezinárodními organizacemi, které se v konfliktu angažují. Vnitrostátní konflikt v Mali obnáší několik konfliktních linií, což je způsobené množstvím aktérů a jejich motivy. Je obtížné najít jasné hranice mezi navzájem propojenými konflikty. V této kapitole se zaměřím na klíčové státní i nestátní aktéry konfliktu a mezinárodní organizace zapojené do řešení konfliktu. Budu se věnovat motivacím, aktivitám a cílům těchto aktérů.

4.1. Nestátní aktéři

Vzájemná podpora MNLA a islamistických skupin (zejména Ansar al-Dine a MUJAO) byla narušena tlaky islamistů na zavedení práva šaría na severu země. Islamistické skupiny získaly kontrolu nad severními oblastmi, kde ničily svatyně a vnucovaly islámské právo, proto došlo v červnu 2012 k ukončení spojení (Council on Foreign Relations 2022). V rámci násilných nestátních aktérů působících v Mali tak můžeme vymezit dvě hlavní skupiny – povstalecké/etnické a džihádistické skupiny. Ačkoli spolu tyto skupiny již od počátku konfliktu úzce souvisí, jejich motivy a cíle se liší.

Problematika džihádistických skupin se odráží v celé oblasti Sahelu. Vyskytovalo se zde mnoho islamistických skupin, které operovaly nezávisle na sobě. V září roku 2006 však čtyři hlavní islamistické skupiny této oblasti – Groupe Salafiste pour la Prédication et le Combat (GSPC), Groupe Islamique Combattant au Maroc (GICM), Groupe Islamique Combattant Libyen (GICL), Groupe Islamique Combattant en Tunisie (GICT) – a další menší skupiny ze zemí jako Mauretánie, Mali a Niger vybudovaly spojení s al-Káidou a přejmenovaly se na al-Káidu v islámském Maghrebu (AQIM) (Sour 2015: 9–10). Přítomnost

AQIM a dalších přidružených teroristických skupin představuje vážnou bezpečnostní hrozbu státům v oblasti Sahelu. Působí také jako destabilizační faktor a narušuje suverenitu států. AQIM vytváří základny v různých zemích této oblasti v důsledku slabosti zdejších států, kterou svou přítomností podporuje. Skupina rekrutuje především z řad Tuaregů, Arabů a Maurů a její prvky se výrazně objevovaly již před vypuknutím konfliktu v městech severního Mali (ibid.: 10). Produkuje sítě obchodníků s lidmi, zbraněmi a drogami. Mezi její aktivity patří také pašování cigaret, krádeže vozidel a zboží a únosy lidí za výkupné (ibid.: 10). Tím vším získává skupina finance pro své teroristické aktivity či pro výcvik nových rekrutů. Z důvodu slabé ekonomiky a nedostatku pracovních nabídek došlo k zapojení etnik ze severu Mali do těchto zločineckých aktivit. Severní etnické skupiny tak pojalý za primární zdroj příjmů obchodování s migranty a jejich pašování či pašování drog a zbraní (Council on Foreign Relations 2022). Zločinecké aktivity představovaly již před vypuknutím konfliktu velký bezpečnostní problém v Mali. Provázání etnik s teroristickou skupinou mimo bezpečnostní rizika narušovalo také vnitřní suverenitu státu.

Společným cílem džihádistických skupin je primárně zavedení islámského práva, a to nejen v Mali, ale v celé oblasti Sahelu. S tím souvisí také další společný cíl, kterým je vytlačení zahraničních sil z Mali a širšího Sahelu, skupiny se snaží využít etnického napětí pro rozšiřování svého vlivu (Lebovich 2019). Proto skupiny podporují snahy o svržení vlády a úmyslně narušují suverenitu států. Při probíhajícím konfliktu je adaptace snazší, stejně tak získávání kontroly nad jednotlivými územími. Svou účast v konfliktech džihádistické skupiny často prezentují jako ochranu místních komunit před útokem (ibid.). Povstalecké skupiny mají různé cíle. Některé usilují o plnou nezávislost státu Azawad, jiné požadují rozsáhlou autonomii severního území. Může se však jednat také o menší politické cíle, jako změny ve způsobu vládnutí a spravování severních oblastí. V Mali se však vyskytují také etnické skupiny, které se vymezují proti aktivitám a cílům povstaleckých skupin. Jejich motivací je především hájit zájmy jednotlivých etnik, které skupiny představují.

V červnu 2015 došlo v Bamaku k podpisu dohody o míru a usmíření v Mali vycházející z Alžírského procesu. Podpisu se účastnila malijská vláda, koalice provládních ozbrojených skupin ze severu pod názvem Plateforme des Mouvements du 14 Juin 2014 d'Alger (Plateforme) a koalice protivládních ozbrojených skupin ze severu pod názvem Coordination des mouvements de l'Azawad (CMA). Mírové dohody zprostředkovalo Alžírsko a podílely se i další státy a organizace jako OSN, ECOWAS, AU, EU, USA či Francie. Z důvodu zapojení mnoha aktérů byl na signatáře vyvíjen tlak mezinárodního společenství k přijetí dohod, jejichž tvorba byla tímto tlakem urychlena. Zapojení ozbrojených skupin do mírového procesu však nebylo jednoduchým úkolem. Problém představovalo množství různých aktérů a jejich zájmů. Ačkoli došlo k podepsání dohod, signatářské skupiny prošly od roku 2015 fragmentací. Z toho důvodu je naplňování dohod komplikované. Některé nově vzniklé skupiny požadují zapojení do mírových dohod, jiné skupiny požadují přístup k programům odzbrojení, demobilizace a reintegrace, které by zaručily ekonomické výhody a možné znovuzачlenění do obranných a bezpečnostních sil Mali (Lebovich 2019). Dalším problémem byly neshody mezi vládou a signatářskými skupinami v řadě otázek souvisejících s reformou bezpečnostního sektoru. Strany se neshodly na tom, jaké vojenské hodnosti udělit důstojníkům, kteří během povstání dezertovali či na konečném počtu vojáků, kteří by měli být integrováni do ozbrojených sil (ibid.). Z těchto důvodů nedošlo k naplnění mírových dohod. Problém jistě představovalo také urychlení vypracování mírových dohod pod nátlakem zahraničních aktérů. Naplnění také bránily koalice CMA a Plateforme, jelikož v různých časech pozastavily svou účast na mírovém procesu, jako protest proti rozhodnutím přijatým či nepřijatým vládou (ibid.). Je tedy zjevné, že mírové snahy nebyly naplněny. V konfliktu se angažuje mnoho aktérů, kteří nejsou do procesu zahrnuti. V rámci procesu panují nadále neshody mezi signatáři o podobě naplňování dohod. Původní signatářské skupiny využívají tento proces jako nástroj pro vymáhání svých cílů. Dosažení trvalého míru se tak v této chvíli nezdá pravděpodobné.

4.1.1. Povstalecké a etnické skupiny

Tuaregové jsou polokočovní pastevcí a obchodníci, kteří žijí v severním Mali, ale také za hranicemi státu v Nigeru, Burkině Faso, Alžírsku či Libyi (Minority Rights Group International 2022). Tuaregové se hlásí k sunnitskému islámu a tradičnímu islámskému výkladu. Malijští Tuaregové vytvořili v roce 2011 Mouvement National pour la Libération de l'Azawad (MNLA). MNLA svedlo dohromady vůdce Tuaregů z MNA a dalších militantních povstaleckých skupin (ibid.). Tuarežské hnutí požaduje nezávislý stát Azawad na severu Mali. Primárním cílem tohoto nestátního aktéra je tedy vytvoření samostatného státu, který bude pro všechna etnika, která obývají severní část státu. Hlavní etnické skupiny severu představují Tuaregové, Songhajové, Arabové a Fulbové. Ačkoli má MNLA několik členů z etnické skupiny Songhajů, až 99 procent bojovníků MNLA jsou Tuaregové, jejichž motivací je především vytvořit stát Tuaregů (Welsch 2013). Jednou z motivací Tuaregů pro vytvoření vlastního státu se zdá být také barva jejich pleti. Na rozdíl od vládnoucí elity v Bamaku mají Tuaregové a některá další etnika na severu světlou pleť. Dle Zounmenou (2013: 172) můžeme v prohlášeních MNLA vůči vládě v Bamaku pozorovat komplex nadřazenosti, zakládající právě na barvě pleti. Podstatnou výhodou při počátku konfliktu pro MNLA byla logistická a finanční podpora džihádistických skupin. Hnutí také prosperovalo ze zmatků, které vznikly v důsledku státního převratu. MNLA ve spolupráci s džihádistickými skupinami vyhlásilo v dubnu 2012 nezávislost severního Mali převzetím kontroly nad městy Kidal, Gao a Timbuktu, v květnu pak hnutí podepsalo se skupinami dohodu o vytvoření islámského státu, která se rozpadla z důvodu neshod v rámci implementace zákona šaría, jelikož MNLA chtělo pouze sekulární nezávislý stát (Chiluwa 2019: 213). MNLA je obecně přehlíženo a podceňováno, jelikož umožnilo skupinám napojeným na al-Káidu převzít pole působnosti (Welsch 2013). MNLA pro mnoho obyvatel Mali představuje hrozbu pro mír a stabilitu, hnutí v očích některých obyvatel poskytlo prostor působnosti pro džihádistické skupiny a zločinecké organizace (Zounmenou 2013: 170). Mezi členy MNLA můžeme převážně pozorovat navrátilce z libyjské války, kteří přinesli do země zbraně ukořistěné v tomto konfliktu. Z toho důvodů

se obyvatelé severu Mali domnívají, že MNLA má slabé znalosti o reálné situaci v zemi a odmítají vyjádřit hnutí podporu či odpírají hnutí legitimitu vyhlásit nezávislost jejich jménem (ibid.: 171). Hnutí aktivně využívá internet pro šíření vlastních ideologií. Prostřednictvím silné přítomnosti na sociálních sítích šíří své ideologie a vyjadřuje podporu dalším separatistickým skupinám nejen v Africe. V roce 2017 například zveřejnilo MNLA poselství solidarity pro nezávislost Kurdistanu (Chiluwa 2019: 214). Lze očekávat, že skupina od svých požadavků neustoupí, proto je dosažení mírové dohody komplikované, jelikož malijská vláda jistě nepodstoupí velkou část svého území povstalcům ze severu.

Coordination des Mouvements de l'Azawad (CMA) je koalice separatistických skupin, ve které převažují Tuaregové. Konkrétní skupiny tvořící CMA jsou MNLA, Haut Conseil pour l'Unité de l'Azawad (HCUA) a Mouvement Arabe de l'Azawad (MAA-CMA). CMA sjednocuje hnutí za nezávislost v severním Mali, je to však spíše zastřešující organizace, která nepředstavuje jednotnou ideologii (Garcia 2020). Skupiny uskupené pod CMA však spojuje motivace dosažení nezávislosti pro severní území. Jedná se tak o protivládní skupiny. Koalice vykazuje značnou autonomii ve svých oblastech vlivu v severním Mali. Financování CMA je spojováno s objevem zlata v oblastech kontrolovaných touto koalicí, těžba zlata vedla také k dočasné demobilizaci (International Crisis Group 2020). Již od podpisu mírových dohod v roce 2015 využívá CMA svou účast na mírovém procesu jako nástroj pro vymáhání svých zájmů. Mezi hlavní sporné body malijské vlády a signatáři mírových dohod patří výsady přidělené regionům a vize politického modelu státu (Laplace 2022). Již několikrát CMA svou účast pozastavila na znamení protestu proti vládním krokům. Jelikož CMA i další signatář dohod Plateforme vzájemně narušují mírový proces, dostávají se tyto dvě koalice do sporu v rámci politické rivality. Jejich vzájemné spory byly v minulosti místy dominantnější nežli spory s malijskou vládou (International Crisis Group 2020). Od roku 2017 však začalo uskupení Plateforme slábnout. Došlo k několika frakcím, přičemž oddělené skupiny se později připojily k CMA. Z toho důvodu spor CMA s malijskou vládou nabral na dominanci a silná pozice CMA vede k oživení snah o autonomii severu (ibid.). CMA prosazuje zejména otázky

politické reformy, dlouhodobě usiluje o schválení ústavní reformy a nových zákonů o decentralizaci (Lebovich 2019). V červnu 2022 byl zahájen konzultační proces o reformě ústavy. Nová ústava je důležitou součástí mírového procesu a procesu usmíření, jehož cílem je vrátit zemi od vojenské k civilní nadvládě do března 2024 (Dossou 2023). CMA však nemá důvěru ve vládu, která byla nastolena posledním převratem v zemi. Koalice opět pozastavila v prosinci 2022 svou účast na mírovém procesu a reformě ústavy z důvodu nedostatku politické vůle junty udržovat mírové dohody z roku 2015 (ibid.). Je důležité, aby došlo k obnovení dialogu mezi CMA a vládou, jelikož by zhoršení situace mělo značný dopad na již tak kritickou bezpečnostní situaci v zemi a džihádisté by měli možnost maximalizovat své aktivity (Laplace 2022). Pozornost zaměřována na povstalecké skupiny dává džihádistickým skupinám širší pole působnosti. To není v zájmu jak vládních sil, tak povstaleckých skupin. Představuje to také nebezpečí pro obyvatele Mali.

Další protivládní skupinou je Mouvement pour le salut de l'Azawad (MSA), která vznikla v září 2016. Tato skupina vznikla odtržením od MNLA. Důvodem tohoto odtržení byly snahy o větší politické zastoupení a větší roli v místní bezpečnosti pro komunity v oblasti Gao (Garcia 2020). Dalším důvodem odtržení byla nerovnováha v rámci CMA, jelikož skupina HCUA začala posilovat na úkor MNLA, proti čemuž se členové nově vzniklého hnutí MSA vymezovali (Radio France Internationale 2016). MSA se v minulosti několikrát připojila k francouzským silám při operacích v regionu. Hnutí ustoupilo od prosazování nezávislosti a je nakloněno spolupráci s malijskou vládou (Garcia 2020). Důvodem tohoto vývoje hnutí je především jeho snaha pozastavit džihádistické skupiny při jejich rozpínání na malijském území. Vzhledem k aktivitám MSA bylo hnutí cílem několika útoků a atentátů džihádistických skupin (ibid.). To jen podnítilo snahy MSA o zatlačení džihádistických skupin a také umocnilo jejich odpor k těmto skupinám. MSA se snaží obnovit bezpečnost v jimi kontrolovaných oblastech na severu země. Jejich snahy jsou zaměřeny na ukončení krádeží majetku a dobytka, ačkoli samo hnutí čelilo obviněním z krádeží a zneužívání civilistů (ibid.). Přestože MSA navázalo spolupráci s malijskou vládou,

představitelé hnutí popírají jejich zapojení do koalice Plateforme a uvítali by navrácení do struktur CMA, která jejich členství odmítá (Radio France Internationale 2016). MSA tak nemá potřebnou podporu dalších skupin koalice. Přesto představuje důležitého nestátního aktéra, který má vliv na dění v rámci konfliktu v Mali.

Coordination des mouvements de l'entente (CME) je další koalici ozbrojených skupin. Tyto skupiny však nejsou součástí mírového procesu, jelikož nejsou signatáři mírových dohod. Jedná se o skupiny, které vznikly odštěpením od CMA (zejména MNLA) či od Plateforme (Garcia 2020). K tomu, aby byl mírový proces úspěšně dokončen, je zapotřebí zapojení všech povstaleckých skupin, které by mohly mír nadále narušovat. Zapojení skupin sloučených pod CME do mírového procesu je hlavním cílem této koalice. Skupiny se účastní některých částí mírového procesu, jako je Comité Technique de la Sécurité, Mécanisme Opérationnel de Coordination a nového urychleného programu DDR – odzbrojení, demobilizace a reintegrace (ibid.). Bez připojení k CMA či Plateforme však nemohou být tyto skupiny plnohodnotnými účastníky mírového procesu.

Plateforme des Mouvements du 14 Juin 2014 d'Alger (Plateforme) je aliancí provládních skupin. Mezi hlavní skupiny této koalice patří Groupe d'Autodéfense Tuareg Imghad et Alliés (GATIA), MAA-Plateforme a Coordination des mouvements et fronts patriotiques de résistance (CMFPR-1). Skupiny uskupené pod Plateforme upřednostňují malijskou státní autoritu, ačkoli jsou také silně zapleteny do místních sporů a pokusů o komunální kontrolu (Garcia 2020). Jedná se o signatáře mírových dohod, proto jsou členské skupiny součástí mírového procesu a politických jednání spolu s koalici CMA a malijskou vládou. CMA a Plateforme tvoří dvě nejdůležitější koalice nestátních aktérů v malijském konfliktu. Samotný fakt, že existují dvě klíčové koalice povstaleckých skupin, poukazuje na rozličnost nároků, které jsou na stát Mali kladeny. Tyto koalice ozbrojených skupin mají jediný jasný rozlišovací znak. Koalice CMA důsledně prosazovala nároky na sebeurčení a autonomii, zatímco koalice Plateforme usilovala o vyřešení stávajících politických a sociálně-ekonomických nesnází v rámci unitárního státu Mali, žádná z koalic však nepředložila jasnou agendu svých

nároků (Nyirabikali 2015). Plateforme podepsala s OSN akční plány s cílem ukončit a zabránit náboru a využívání dětí a dalším závažným zločinům páchaných na dětech v rámci ozbrojeného konfliktu (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs 2021). S podpisem plánů se pojí také propuštění a předání všech dětí přítomných ve skupinách Plateforme civilním aktérům, ukončení vojenského využívání škol a vzdělávacích zařízení a zajištění dodávek humanitární pomoci všem dětem (ibid.). Tento krok koalice znamená velký posun v kontextu bezpečnosti civilních obyvatel Mali.

V rámci malijského konfliktu můžeme pozorovat několik etnicky vymezených skupin, které se převážně zaměřují na práva a zájmy etnik, která představují. Front de libération nationale de l'Azawad (FLNA), je ozbrojená skupina Arabů volně napojená na MNLA, která požaduje právo na sebeurčení pro obyvatele severního Mali. Skupina požaduje volbu pro obyvatele severu, aby se mohli skrze referendum rozhodnout, zdali chtějí být autonomní, nezávislí či plně setrvat pod malijskou suverenitou (Welsch 2013). FLNA v současné době vystupuje jako Mouvement arabe de l'Azawad (MAA). MAA je sekulární a nepožaduje implementaci práva šaría. Ganda Koy je songhajska etnická sebeobranná milice, která vznikla při druhém povstání Tuaregů v 90. letech a v minulosti bojovala po boku maliské armády proti Tuaregům, přičemž údajně spáchala masakry na tuarežských civilistech (ibid.). Ganda Izo je etnická milice Fulbů, která byla vznikla v roce 2008 za podobným účelem jako Ganda Koy. Poskytuje sebeobranu místním Fulbům a v minulosti čelila po boku malijské vlády povstáním Tuaregů (ibid.). Dan Na Ambassagou je skupina Dogonů, kteří tvoří značnou část nemuslimské populace Mali. Skupina vznikla v roce 2016 a představuje volnou koalici dogonských sebeobranných milicí (Garcia 2020). Vzhledem k tomu, že je toto etnikum nemuslimské, vymezuje se proti džihádistickým skupinám a skupinám napojeným na islámské milice.

4.1.2. Džihádistické skupiny

The Islamic State in the Greater Sahara (ISGS) je skupina napojená na Islámský stát (ISIS). V roce 2015 vůdce skupiny deklaroval věrnost ISIS. ISIS

však tento slib uznal až v říjnu 2016. Jedná se o funkčně nezávislou podskupinu ISIS, která své působení zaměřuje na oblast Liptako-Gourma, což je oblast zahrnující státy Mali, Niger a Burkina Faso (Thompson 2021). Skupina se tedy rozpíná za státní hranice Mali a představuje regionální bezpečnostní problém. ISGS v minulosti operoval v blízkosti skupiny JNIM, existují také tvrzení, že spolu skupiny spolupracovaly (Garcia 2020). Přesto ve snaze vytvořit chalífát skupina násilně konkurovala ostatním džihádistickým skupinám v regionu. Aktivity ISGS jsou spojovány s násilím proti civilistům a útoky na místní i mezinárodní bezpečnostní síly (Thompson 2021). To je spojeno se sdílenou snahou džihádistických skupin vyhnat z regionu zahraniční vlivy a zavést zde islámské právo. Aktivity ISGS představují hrozbu pro civilní obyvatelstvo Mali i dalších států Sahelu.

Mouvement pour l'unicité et le jihad en Afrique de l'Ouest (MUJAO) byla málo transparentní skupinou napojenou na al-Káidu v severním Mali. Z tohoto hnutí se později zformovala skupina ISGS, jedná se tak o jeho předchůdce. Ačkoli se hnutí oddělilo od AQIM, zachovávalo svou náklonost k této skupině. Představitelé MUJAO zdůrazňovali, že jsou hrdí na spolupráci s AQIM při snahách o odrazení vzájemných nepřátel v Mali (Welsch 2013). MUJAO především usilovalo o zavedení práva šaría, a to nejen v Mali, ale celém sahelském regionu. Hnutí do svých aktivit zahrnovalo místní i cizince z oblasti Sahelu a severní Afriky (ibid.). MUJAO se vyznačovalo agresivními útoky, které byly zaměřené zejména na skupinu MNLA. Útoky byly směřovány také na další arabské skupiny, které usilovaly o sebeurčení pro severní Mali (ibid.). Významná je však právě skupina MNLA, vůči které se hnutí vymezovalo a usilovalo o její oslabení skrze útoky a atentáty. V roce 2012 bylo MUJAO součástí povstání Tuaregů, při kterém zabralo velká území na severu země. Vzhledem k povaze spravování těchto území však došlo k rozporu mezi MUJAO a MNLA, jak je zmiňováno výše.

Jama'at Nasr al-Islam wal Muslimin (JNIM) je zastřešující koalice čtyř džihádistických skupin nakloněných al-Káidě. Svou existenci skupina oznámila v březnu 2017. JNIM založila nezávislou mediální složku a pravidelně se hlásí k

odpovědnosti za útoky v celém Mali, mezi které patří například útok z ledna 2019, při kterém zahynulo deset příslušníků mírových sil OSN, a několik útoků proti bezpečnostním silám a dalším ozbrojeným skupinám v Nigeru a Burkině Faso (Garcia 2020). Aktivity této koalice tedy také překračují státní hranice Mali a představují regionální bezpečnostní problém. Hlavním cílem této zastřešující koalice je vyhnat zahraniční síly z Mali a prosadit konzervativní verzi práva šaría státu i společnosti, zatímco zachovává svou věrnost al-Káidě a snaží se rozšířit dosah džihádistických skupin v regionu (ibid.). Přesto však JNIM jedná relativně autonomně. Malijská vláda a největší džihádistické uskupení v Mali chtějí mluvit o ukončení vzájemného konfliktu, žádná ze stran však nepodnikla kroky k tomu, aby se dialog uskutečnil, jelikož vládě a jejím zahraničním partnerům chybí přesvědčivá vojenská strategie (International Crisis Group 2021). JNIM trvá na stažení zahraničních sil z malijského území. To ovšem malijská vláda odmítá, což je důvod, proč nebyly podniknuty kroky k uskutečnění dialogu.

Ansar al-Dine byla skupina severních etnik, která požadovala zavedení práva šaría na celém malijském území a také v celém muslimském světě. V roce 2012 se skupina významně podílela na povstání Tuaregů a získala kontrolu nad jednotlivými oblastmi na severu. Zakladatelem této skupiny byl bývalý vůdce Tuaregů, který úzce spolupracoval s bývalým prezidentem za účelem ukončení separatistických povstání Tuaregů a vyjednal s AQIM dohody o výkupném za rukojmí (Welsch 2013). Zatímco skupiny MUJAO a AQIM měly tendenci agresivně vystupovat proti skupinám MNLA a FLNA/MAA, Ansar al-Dine se těmto bojům snažila vyhýbat. Vzhledem k tomu, že je skupina převážně tvořena právě Tuaregy a dalšími severními etniky, snažila se zachovat svou legitimitu neútočením na své soukmenovce (ibid.). Ansar al-Dine v minulosti popírala své napojení na al-Káidu. Skupina však představovala jakýsi deštník, pod kterým mohli operovat členové AQIM, skupiny spolupracovaly například na vedení náboženské policie (ibid.). V roce 2017 se Ansar al-Dine seskupila s dalšími skupinami napojenými na AQIM pod JNIM.

4.2. Mezinárodní vládní instituce

V rámci malijského konfliktu významně vystupují regionální i globální organizace, které přímo ovlivňují dění v Mali. Aktivity těchto organizací mají dopad na státní i nestátní aktéry, včetně státu Mali. Jejich společným zájmem je především nastolit mír a stabilitu v zemi, která již více než deset let prochází chaosem. Regionální organizace usilují a stabilizaci celého regionu a zabránění přelití konfliktu do dalších zemí. Organizace spojených národů je motivována především bezpečností občanů a dává důraz na lidská práva, která jsou v souvislosti s konfliktem často porušována. Největší problém pro OSN představuje vnitrostátní povaha konfliktu. Evropská unie se obává destabilizace celého regionu ve spojitosti s šířením terorismu. Tato obava je spojena s ekonomickými zájmy EU v Sahelu a s problematikou uprchlíků, kteří hledají bezpečí v Evropě. V této podkapitole se tedy zaměřím na zapojení konkrétních organizací, jejich motivy, aktivity a cíle v rámci konfliktu a důsledky těchto aktivit.

4.2.1. ECOWAS a AU

Mali je součástí Africké unie (AU) i Hospodářského společenství západoafrických států (ECOWAS). Africká unie přijala v roce 2000 novou normu, která organizaci umožňovala opustit zásadu nevměšování. Tato norma opravňuje AU zasahovat v členských státech v souvislosti s válečnými zločiny, genocidou či zločiny proti lidskosti (Aning – Edu-Afful 2016: 120). ECOWAS v tomto ohledu využívá protokolu prevence, řízení a řešení konfliktů spolu s rámcem předcházení konfliktů, čímž pojímá suverenitu jako odpovědnost jednotlivých států. To umožňuje oběma organizacím hlubší zapojení v rámci bezpečnosti členských států. Tyto rámce se podobají normám Responsibility to protect (R2P) (ibid.). Jedná se o způsob, jak čelit výzvám spojeným se suverenitou či omezenou institucionální kapacitou. Můžeme tak pozorovat motivaci těchto organizací zachovat či nastolit ve svých regionech mír, stabilitu a demokratické uspořádání i v případě potřeby narušení suverenity státu, aby tak mohly konat.

Státní převrat v Mali roku 2012 spolu s jeho humanitárními dopady vyvolal v Africe rychlé reakce. Organizace AU a ECOWAS se ujal řešení následného konfliktu, který převrat vyvolal. Ve chvíli, kdy došlo k porušení norem, hodnot a principů obou regionálních organizací, ECOWAS zahájilo kroky k nalezení trvalého řešení politické situace. Nejprve odsoudilo státní převrat, vyzvalo nové vůdce, aby se vzdali moci ve prospěch legitimní vlády, požadovalo obnovení ústavního pořádku a vyzvalo povstalecké skupiny o složení zbraní (Aning – Edu-Afful 2016: 129). ECOWAS také podalo návrh plánu k obnovení demokracie a reformě malijské armády. Malijská vláda však nedosahovala velkých pokroků, proto se ECOWAS rozhodlo zpřísnit donucovací strategie a v březnu 2012 uvalilo na Mali ekonomické a diplomatické sankce (ibid.). Sousední státy Mali s členstvím v ECOWAS tak v reakci uzavřely své hranice a námořní přístavy. Účelem bylo omezit možné aktivity nově nastolené vlády. ECOWAS stanovilo zmocněnce, který měl vést proces nastolení civilní vlády v Mali, a zároveň navrhlo zřízení mírové mise v Mali – MICEMA. ECOWAS čelilo intenzivnímu tlaku k nasazení vojenských sil, přesto však upřednostňovalo diplomatické úsilí s ohledem na finanční, materiální a lidské zdroje a nedostatek politické vůle spojené s vojenskými intervencemi tohoto charakteru (ibid.). AU podporovala kroky ECOWAS a zavedla širší režim sankcí. Tyto sankce sahaly od zákazu cestování po zmrazení majetku. Regionální organizace se však později přeci jen rozhodly k intervenci. Iniciativy se sice ujal zprvu AU a ECOWAS, ale afričtí vůdci si uvědomovali své limitované kapacity a požádali západní mocnosti o pomoc (BBC 2013). Předseda AU vyzval k intervenci Severoatlantickou alianci a ECOWAS začalo nasazovat jednotky do African-led International Support Mission to Mali (AFISMA). Mezi země, které přislíbily jednotky, patří: Nigérie (až 900 vojáků), Ghana, Pobřeží slonoviny, Burkina Faso a Niger (ibid.). Ačkoli nebyla mise MICEMA účinná, došlo k jejímu zahrnutí do AFISMA. Džihádistické a povstalecké skupiny v Mali postupovaly rychle. Francie podporovala intervenci a chtěla v jejím čele africké síly. Po novém postupu ozbrojených skupin však Francie cítila, že už nemůže čekat na rozmístění afrických jednotek a vstoupila do konfliktu (BBC 2013). AFISMA byla nasazena v lednu 2013, z důvodu akce

francouzské operace byly však zastíněny všechny iniciativy podniknuty AU i ECOWAS k vyřešení konfliktu (Aning – Edu-Afful 2016: 129). AFISMA byla na žádost Francie a Spojených států v roce 2013 začleněna do mise OSN MINUSMA.

V květnu 2021 provedla malijská armáda vojenský převrat. Ten se uskutečnil necelý rok po předchozím vojenském převratu v srpnu 2020. ECOWAS spolu s dalšími regionálními organizacemi naléhaly po srpnovém převratu na to, aby byla vytvořena civilní přechodná vláda. Malijská vláda vyšla organizacím vstříc a ECOWAS zrušilo ekonomické sankce a AU zrušila pozastavení činnosti Mali (Council on Foreign Relations 2022). Po květnovém převratu ECOWAS a AU suspendovaly Mali ze svých rozhodovacích orgánů. V říjnu roku 2021 přechodná vláda Mali vyhostila zvláštního zástupce ECOWAS a v listopadu ECOWAS uvalilo sankce, včetně zákazů cestování a zmrazení majetku, na členy přechodné vlády (Human Rights Watch 2022). AU pohrozila sankcemi vůči armádě, pokud se nepodvolí přechodné vládě vedené civilisty, zatímco ECOWAS požadovalo, aby Mali dodržovalo osmnáctiměsíční harmonogram přechodné vlády stanovené při srpnovém převratu (Council on Foreign Relations 2022). Dle tohoto harmonogramu měly proběhnout v únoru 2022 volby, které by ustavily civilní vládu. Vláda v Mali ustavena květnovým převratem se v prosinci 2021 rozhodla prodloužit termín voleb o čtyři roky, tudíž byly volby odloženy na rok 2026. Důvodem k prodloužení termínu měla být nedostatečná bezpečnost (Risemberg 2022). V reakci byly v lednu 2022 na Mali uvaleny tvrdé sankce.

Mali je vnitrozemská země a její obchodní aktivity jsou silně napojeny na ECOWAS, ekonomické sankce tak zakázaly obchod se zbožím a uzavřely hranice mezi Mali a jeho sousedy – s výjimkou potravin, paliva a léků (Risemberg 2022). Sankce neměly omezovat zásobování Mali základními potřebami, přesto způsobily nátlak na obchodníky a rodiny, kteří se potýkali s nárůstem světových cen obilí a pohonných hmot způsobeným pandemií a ruskou agresí na Ukrajině (Melly 2022). Obyvatelé i vláda tak usilovali o uvolnění sankcí. Přechodná vláda Mali v únoru 2022 oznámila, že vytvořila pracovní skupinu se členy ECOWAS, AU a OSN, za účelem vypracovat návrh na návrat k ústavnímu pořádku (Peyton 2022). Toto rozhodnutí bylo spojeno se snahami Mali uvolnit sankce. V případě, že vláda

v Mali navrhne přijatelný harmonogram voleb, zavázali se představitelé ECOWAS k postupnému uvolnění sankcí, které zahrnují uzavření hranic a omezení finančních transakcí (ibid.). Malijská vláda v reakci na nátlak mezinárodního společenství zkrátila v červnu 2022 termín přechodu k volené civilní vládě ze čtyř let na dva roky, volby by se tak měly konat v únoru 2024. ECOWAS reagovalo zrušením ekonomických a finančních sankcí proti malijské vojenské vládě. Po zrušení sankcí se velvyslanci členských států ECOWAS mohli navrátit do Bamaka (Risemberg 2022). Stanovení termínu voleb na rok 2024 je úspěchem regionálních organizací. Pro ECOWAS to také znamená snížení nátlaku členských států, jelikož obyvatelé Mali a dalších států regionu pohlíží na organizaci negativně, z důvodu tvrdého postoje vůči armádním pučistům a přehlížení vlastních chyb (Melly 2022). Právě tohoto negativního pohledu využívali představitelé Mali v jejich snaze uvolnit tvrdé sankce. Vláda se prezentovala jako ochránce lidu před šikanou sousedních států, které nedokáží docenit potřebu radikální změny v zemi, která se odvíjí od korupce (ibid.). Důkazem narušení vzájemných vztahů mezi Mali a sousedními státy může být rozhodnutí malijské vlády z května 2022 opustit organizaci G5 Sahel, která představuje regionální spolupráci v boji proti džihádistickým skupinám. Ačkoli nebyla malijská vláda příliš ochotna ustupovat, přijala opatření, která ECOWAS požadovalo – schválení nového volebního zákona, podrobný plán přechodu a pevný harmonogram, který stanoví pevný termín pro první kolo prezidentských voleb, které se má konat v únoru 2024 (ibid.). Vylepšení vzájemných vztahů s ECOWAS bylo důležité pro obě strany. Mali tak může upustit od konfrontace se svými sousedy a postupně navázat spolupráci s těmito státy.

Africká unie v únoru 2023 oznámila, že členství států Burkina Faso, Mali, Guinea a Súdán zůstane po summitu v Etiopii pozastaveno. Členství bylo Mali pozastaveno v roce 2021 v reakci na státní převrat. Sahelské státy Burkina Faso, Guinea a Mali, stejně jako Súdán, byly po převratech v posledních letech sankcionovány AU, která vyjádřila snahu pomoci těmto státům vrátit se k demokratické vládě (Voice of America 2023). Důvodem k pokračujícímu pozastavení členství je dle předsedy Rady pro mír a bezpečnost AU nulová

tolerance vůči neústavním změnám vlády a snaha pomoci těmto zemím k navrácení ústavního pořádku (Africanews 2023). ECOWAS následovalo AU při rozhodnutí zachovat pozastavení činnosti pro členské státy Mali, Burkina Faso a Guinea. Organizace také uvalila zákaz cestování pro vládní úředníky a představitele těchto zemí (ibid.). Státy usilují o zrušení těchto omezení. ECOWAS však naléhá na zavedení civilní vlády do roku 2025 ve všech těchto státech. Je zřejmé, že hlavním cílem zmíněných aktivit regionálních organizací AU a ECOWAS je zamezit šíření antidemokratických tendencí v regionu a nastolit demokratické struktury, které byly v těchto státech narušeny. Organizace také usilují o potlačení vlivu džihádistických skupin, které se zejména v oblasti Sahelu rozšiřují. To je spojeno se slabostí států, která šíření skupin usnadňuje. Nastolení demokracie v zemích Sahelu je klíčem k zajištění stability a míru, což organizace motivuje v jejich aktivitách.

4.2.2. OSN

Organizace spojených národů (OSN) působí v Mali zejména skrze Multidimenzionální integrovanou stabilizační misi OSN v Mali (MINUSMA). Mise byla zřízena rezolucí 2100 Rady bezpečnosti ze dne 25. dubna 2013 s cílem podporovat demokratické procesy v této zemi, plnit řadu úkolů souvisejících s bezpečností a podporovat přechodné orgány Mali při stabilizaci země a provádění přechodného plánu (UN Peacekeeping nedatováno). Rezoluce 2164 ze dne 25. června 2014 udává misi následující povinnosti: zajištění bezpečnosti, stabilizace a ochrana civilistů; podpora národního politického dialogu a usmíření; napomáhání znovuoustavení státní moci, obnově bezpečnostního sektoru a podpoře a ochraně lidských práv v této zemi (ibid.). V Mali je rozmístěno více než třináct tisíc příslušníků mírových sil OSN, MINUSMA byla označena za nejrizikovější misi OSN v souvislosti s útoky na mírové jednotky (Council on Foreign Relations 2022). Právě útoky povstaleckých a džihádistických skupin vytváří problém pro mírový charakter mise.

Poté, co Francie zatlačila džihádistické skupiny na severu Mali, došlo v dubnu 2013 k vytvoření MINUSMA s mandátem stabilizovat populační centra na

severu, pomáhat přechodné vládě a bránit návratu násilných prvků do nedávno osvobozených měst (Zarb 2016: 29). V létě 2013 předala Francie a AU misi v Mali do rukou OSN. Francie však nadále zachovávala v zemi jednotky za účelem boje proti nestátním skupinám. Po znovudobytí severu měla MINUSMA přechodně kontrolovat toto území. Vzhledem k tomu, že boje o kontrolu území neustaly, byl tento úkol pro misi obtížný. V roce 2015 došlo k podepsání mírových dohod, na kterých se OSN podílela. Džihádistické skupiny však byly z mírového procesu vynechány. OSN je pro svůj zásah povinna získat souhlas hlavních stran konfliktu, jelikož bez tohoto souhlasu riskuje vlastní důvěryhodnost ve vztahu k dodržování nestrannosti (ibid.: 30). Konflikt v Mali začal v důsledku rozporu mezi vládou a Tuaregy. Džihádistické skupiny však hrály důležitou roli při rozpoutání konfliktu a brzy vzrostly nad Tuaregy jako relevantnější strana konfliktu (ibid.: 30). Pokud se tedy podíváme na rozložení sil v rámci konfliktu, džihádistické skupiny jsou spolu s malijskou vládou a Tuaregy hlavní stranou konfliktu, ale nejsou zahrnuty do vyjednávání o míru. V důsledku toho projevuje OSN zaujatost tím, že nepracuje na získání souhlasu této strany a jedná pouze se dvěma hlavními stranami konfliktu (ibid.: 30). Jedním z důvodů vyloučení těchto skupin je fakt, že se jedná o teroristické skupiny, se kterými západní společnost odmítá vyjednávat. Džihádistické skupiny tak neprojevily souhlas se zásahem OSN a neprojevují přílišnou ochotu zapojit se do mírového procesu. Situace v Mali není mírová, strany proti sobě i nadále bojují a do mírového procesu nejsou zahrnuty všechny strany konfliktu. MINUSMA tak přijala nové metody v boji proti skupinám na severu, které odrážejí skutečnost, že se mise vyskytla v pozici, kdy mír spíše nastoluje, než aby jej udržovala (ibid.: 30). Tyto metody neodpovídají tradičním postupům v rámci mírových misí a jejich využití při snahách o nastolení míru je kontroverzní.

Mírové jednotky OSN začaly provádět preventivní útoky na skupiny, které jsou považovány za hrozbu pro civilní obyvatelstvo. MINUSMA tak přijala spíše ofenzivní postoj pro vynucování míru v zemi. Ačkoli se může jednat o oprávněný postoj, pro příslušníky mírových sil představuje morální problém, jelikož jednají spíše jako strana konfliktu, nežli jako nestranní zprostředkovatelé (Zarb 2016: 31).

Jejich zapojení do konfliktu v pozici válčící strany je také důvodem, proč se síly OSN staly cílem džihádistických i dalších skupin. Zde se dostáváme k důvodu, proč byla MINUSMA označena nejvíce rizikovou misí OSN. Útoky na mírové složky jsou z důvodu povahy zapojení OSN častější, nežli u jiných misí. Ačkoli mandát MINUSMA postupně sílil, nikdy nezahrnoval útočnou protipovstaleckou složku. OSN v rámci konfliktu úzce spolupracovala s vládními a francouzskými jednotkami. Francie měla za úkol bojovat s ozbrojenými skupinami a OSN měla stabilizovat sever Mali. Přímá synchronizace Francie, která stála na straně malijské vlády, a mise OSN odkazuje k tomu, že nebyl naplňován princip nestrannosti (ibid.: 32). Nedodržování zásad souhlasu a nestrannosti v kontextu Mali představuje pro OSN problém ve snaze dosáhnout úspěchu, jelikož pokud pouze dvě ze tří hlavních stran konfliktu souhlasily s mírem, pak je dosažení míru obtížné (ibid.: 31). Tady je však zapotřebí zmínit, že pokud by vláda dosáhla udržitelného míru s povstaleckými skupinami a začaly by spolupracovat, došlo by k jisté stabilizaci situace, což by nebylo příznivé pro džihádistické skupiny, které využívají vnitrostátní napětí ke snadnější adaptaci. Po tolika letech však došlo k různému propojení a spolupráci džihádistických a povstaleckých skupin, proto je obtížné určit, do jaké míry by vláda a povstalci spolupracovali na vytlačení džihádistických skupin z Mali. Je však jisté, že by bylo pro džihádistické skupiny náročnější bojovat proti vládě a jejím zahraničním partnerům bez třetí strany, kterou tvoří povstalci.

V roce 2022 oznámily státy Benin, Švédsko, Pobřeží slonoviny, Spojené království a Německo svůj záměr stáhnout své jednotky z MINUSMA. Mise se nyní nachází v komplikované situaci a snižování její podpory je způsobeno více faktory. V červenci a srpnu 2022 Bamako bránilo rotaci jednotek OSN, omezil se tak pohyb zaměstnanců mise, což vytvořilo napětí. Dalším faktorem je nový spojenec malijské vlády Wagnerovci, kteří bojují proti džihádistům v Mali od prosince 2021, a vytvářejí obavy západních přispěvatelů z náhodných vzájemných konfrontací či poškození pověsti z důvodu spolupráce s ruskou soukromou armádou. Problémem je také stažení francouzské operace Barkhane v reakci na příchod Wagnerovců, která byla pověřena chránit personál MINUSMA.

Západoafrické státy se stahují z důvodu narušení vztahů s Mali po převratu z roku 2021. Posledním faktorem je frustrace států z vysoké úmrtnosti vojáků MINUSMA v důsledku útoků ozbrojených skupin, ačkoli mise nedosahuje stabilizace Mali (Jezequel 2022). Malijští obyvatelé také nejsou spokojeni s úspěšností mise a naplňováním jejích cílů. Většina jednotek MINUSMA je rozmístěna ve městech. Ozbrojené skupiny tedy působí převážně na venkově, kde se vesničané uchylují k hledání alternativní formy ochrany před násilím. Většina obyvatel Mali tak považuje misi OSN za neúčinnou při zajišťování bezpečnosti, ačkoli oceňují sociálně-ekonomické a rozvojově orientované projekty, stejně jako pracovní místa, která poskytuje místním obyvatelům (ibid.). Přestože má mise mnoho omezení, přinesla určitou míru stability do oblastí nasazení, její přítomnost zabránila povstalcům převzít města a poněkud zmírnila utrpení místních obyvatel (ibid.).

Po květnovém převratu došlo ke zhoršení vztahů mezi MINUSMA a malijskou vládou, jelikož vojenské vedení není spokojeno se slabým mandátem mise v kontextu boje proti militantům. Malijští představitelé se v červenci 2021 postavili proti návrhu Francie a generálního tajemníka OSN na navýšení jednotek MINUSMA s argumentem, že navýšení nemá smysl bez pevnějšího protipovstaleckého mandátu, zaměření mise na lidská práva dle Bamaku brání operacím malijské armády proti militantům (Jezequel 2022). Dle generálního tajemníka OSN postrádá Mali mír, který by se měl udržovat (Vergnes 2023). Trvalá kritika mise je způsobena její neschopností naplnit očekávání malijských obyvatel a regionálních aktérů. V současnosti tak existují tři možnosti k napravení situace, které Antonio Guterres předložil Radě bezpečnosti OSN. První je poskytnout misi prostředky k plnému výkonu mandátu zvýšením počtu vojáků a policistů, pokud dojde ke splnění parametrů jako pokrok v politické transformaci či svoboda pohybu mírových jednotek. Druhá možnost je stáhnout jednotky OSN, pokud nebudou naplněny zmíněné parametry, a přeměnit MINUSMA na zvláštní politickou misi s přítomností v Bamaku. Poslední možnost je zachovat současný počet jednotek, ale upravit mandát a omezit přítomnost v centru země (ibid.). MINUSMA působí v zemi již deset let, v posledních letech došlo ke dvěma

státním převratům, příchodu Wagnerovců a stažení francouzských jednotek. Státy se z mise stahují a její relevance bývá zpochybňována. Je důležité provést změny pro zachování účinnosti mise v zemi.

4.2.3. EU

Evropská unie se v malijském konfliktu angažuje prostřednictvím dvou misí SBOP. Výcviková mise EU (EUTM Mali) byla zahájena 17. ledna 2013 a zajišťuje výcvik malijských ozbrojených sil. Mise EU pro budování kapacit (EUCAP Sahel Mali) byla zahájena 15. dubna 2014 a z velké části se zaměřuje na policejní a vnitřní bezpečnostní složky. Mise EU se zaměřují na protiteroristický výcvik, budování základních vojenských a policejních kapacit a zvyšování povědomí o lidských právech (Garcia 2020). Mise EUTM Mali konkrétně poskytuje poradenství v otázkách týkajících se velení a řízení, logistického řetězce a lidských zdrojů, jakož i v otázkách mezinárodního humanitárního práva, ochrany civilistů a lidských práv (Cristiani – Fabiani 2013: 15). Dle Hoeze (2020) EU zahájila misi EUTM Mali, aby chránila své zájmy, vyvážela evropské normy a hodnoty a šířila evropské občanské ideály. EU při počátku mise EUTM Mali v roce 2013 deklarovala následující cíle: obnovení ústavního pořádku v Mali prostřednictvím provádění konsensuálního plánu (demokratické volby, jednání s ozbrojenými skupinami, odmítání terorismu); znovunastolení státní autority v celé zemi a usmíření při respektování právního státu a lidských práv; vymýcení organizovaného zločinu a terorismu (Cristiani – Fabiani 2013: 14–15). Naplnění těchto cílů se v současnosti nezdá pravděpodobné.

Evropská unie přijala v roce 2011 Strategii EU pro bezpečnost a rozvoj v Sahelu, která představuje integrovanou podporu této oblasti a zaměřuje se především na hospodářský rozvoj a bezpečnost. Strategie pro Sahel vznikla na základě toho, že teroristické a zločinecké skupiny v Sahelu představují bezprostřední a dlouhodobá rizika pro evropské zájmy kvůli jejich rostoucí schopnosti využívat slabou přítomnost státu a další převládající podmínky v regionu, včetně extrémní chudoby, rychlého populačního růstu, korupce a vnitrostátního napětí (Sour 2015: 14). Hlavním cíle této strategie EU bylo

vymýcení teroristické hrozby v sahelském regionu. Strategie zejména mapovala aktivity al-Káidy v regionu, což poukazuje na fakt, že teroristická hrozba představuje primární problém EU (Cristiani – Fabiani 2013: 13). To se vztahuje také ke konfliktu v Mali, který přilákal pozornost EU až ve chvíli, kdy došlo k obsazení severních oblastí džihádistickými skupinami. EUTM Mali tak může působit jako úsilí EU chránit svou periferii, budovat svou legitimitu jako globálního aktéra a ovlivňovat stát v sousedství (Hoez 2020). Na základě strategie pro Sahel se EU shodla s AU na potřebě reformy bezpečnostního sektoru na regionální úrovni, dlouhodobé a otevřené třetím stranám, a že tato reforma musí být prováděna v koordinaci s ECOWAS (Sour 2015: 15). Vzhledem k intenzitě konfliktu a nedokončení mírového procesu nebyla zatím reforma bezpečnostního sektoru v Mali úspěšná. Obavy o bezpečnost jsou v EU velmi akutní. Džihádistické skupiny útočí na evropské zájmy. Bezpečnostní hrozby představují útoky na evropské základny v Sahelu, únosy evropských občanů a obyvatelé ze Sahelu proudící do Evropy (Ghanem 2018). EU má však v oblasti, kde se Mali nachází, také hospodářské zájmy. Západní Afrika je největším obchodním partnerem EU v subsaharské Africe a zároveň nejdůležitější investiční destinací EU v Africe (Hoez 2020). Sahel je největším poskytovatelem rud pro EU, přičemž k roku 2018 přibližně 24 % tohoto dovozu pocházelo z Mauritánie a nigerský uran byl klíčovým dodavatelem pro 58 francouzských jaderných reaktorů, které vyrábí 75 % francouzské elektřiny (Ghanem 2018). Z toho důvodu se EU snaží ochránit své zájmy podporou bilaterálních a multilaterálních iniciativ se sahelskými zeměmi pro zlepšení socioekonomických podmínek a bezpečnostní situace.

EU v roce 2021 odsoudila květnový převrat v zemi a spolu s dalšími organizacemi vyzvala vládu, aby uspořádala volby do února 2022. Na zasedání Rady OSN pro lidská práva (HRC) EU rovněž zdůraznila význam boje proti beztrestnosti za zneužívání páchané teroristickými skupinami, ozbrojenými milicemi a bezpečnostními silami Mali (Human Rights Watch 2022). V roce 2021 vstoupili Wagnerovci do vojenské spolupráce s Mali v boji proti terorismu. Tato spolupráce vyvolala velmi negativní reakce v EU. Ruské zapojení navýšilo geopolitické soupeření o vliv v regionu mezi mocnostmi. Spory s malijskou vládou

a spolupráce s ruskou soukromou armádou vedly ke stažení evropských jednotek z Mali. Francie, Německo a jejich spojenci v EU ukončili bezpečnostní operace v zemi. V Mali působila evropská Takuba task force, což je skupina, která vznikla z iniciativy Francie v roce 2020. V roce 2021 dosáhla skupina své plné operační kapacity s přibližně 800 vojáky speciálních sil z Belgie, České republiky, Dánska, Estonska, Francie, Maďarska, Itálie, Nizozemska, Portugalska a Švédska (Coex 2022). Jejich cílem bylo vycvičit malijské jednotky v rámci protipovstaleckého a protiteroristického boje. Takuba stáhla své jednotky z Mali v červnu 2022 v souvislosti se stažením operace Barkhane, jelikož skupina působila v zemi pod vedením Francie. V dubnu 2022 vysoký představitel EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku Josep Borell oznámil, že mise EUTM Mali přeruší své operace z důvodu malijské spolupráce s Wagnerovci (Shankar 2023). Malijská vláda byla očividně frustrovaná vývojem konfliktu po skoro deseti letech a viní z toho právě západní spojence, kteří nepřinesli dostatečný pokrok. Z toho důvodu se obrátila na východní spojence ve snaze stabilizovat zemi. Stažení jednotek západních zahraničních aktérů představuje významné bezpečnostní riziko pro Mali v kontextu boje proti terorismu. Narůstá tím také hrozba pro civilní obyvatele. Budoucí zapojení EU v konfliktu je v tuto chvíli však nejasné.

4.3. Státní aktéři

Zapojení státních aktérů do vnitrostátního konfliktu v Mali je pro tuto práci klíčové. V první kapitole jsem v kontextu vymezení konceptu geopolitického ohniska zmínila termín aktivní geostrategický hráč. Geostrategičtí hráči vstupují do konfliktu v Mali na základě motivů spojených s vlastními geopolitickými zájmy. Geopolitické zájmy projektované jednotlivými státními aktéry se v Mali střetávají, což činí ze země geopolitické ohnisko. Primární motivace jednotlivých států jsou spojené převážně s jejich pozicí na mezinárodní scéně a ekonomickými zisky. Může se také jednat o pocit ohrožení národní bezpečnosti daného státního aktéra. Každý geostrategický aktér má v souvislosti s působením v Mali vytyčené oficiální cíle, které se vztahují zejména k zajištění stability a míru v zemi zmítané

konfliktem, nezmiňují však reálné geopolitické zájmy, tedy proč je pro daný stát důležité nastolit v zemi stabilitu.

V kontextu projektování geopolitických zájmů vyvíjí geostrategičtí hráči aktivity, jejichž důsledky ovlivňují dění v Mali. Alžírsko vzhledem k regionálnímu postavení od počátku konfliktu usilovalo o dosažení mírových dohod mezi nepřátelými stranami. Nejvýraznější aktivity v rámci konfliktu vyvíjela Francie, jakožto spojenec malijské vlády v boji proti džihádistickým skupinám. Po státním převratu přizvala nová vláda na malijské území jednotky Wagnerovy skupiny, které se staly důležitým spojencem vlády v boji proti ozbrojeným skupinám. V regionu, ve kterém se Mali nachází, mají však své zájmy také další státní aktéři. Ne každý státní aktér, který má v regionu své zájmy, vyvíjí v rámci situace v Mali strategické aktivity, které mají znatelný dopad na vývoj konfliktu v zemi. Přesto své geopolitické zájmy do Mali projektují, proto se jimi v této kapitole zabývám. Tyto státní aktéry představují Spojené státy americké, Čína a Turecko.

4.3.1. Alžírsko

V Sahelu se vyskytuje mnoho bezpečnostních problémů, jako je terorismus, obchod s drogami a organizovaný zločin. Alžírská bezpečnost se proto primárně zaměřuje na hrozby vycházející ze států Sahelu. Alžírsko usiluje o regulaci činnosti teroristických skupin a zabránění světovým mocnostem šířit svůj vliv v Sahelu (Tandogan – Bouacha 2017: 318–319). Země se proto zaměřuje na zvýšení regionální spolupráce, která je považována za zásadní v boji proti džihádistickým skupinám a zločineckým gangům působícím v širším regionu (Sour 2015: 17). V průběhu let se sever Mali stal oblastí strategického, ekonomického a bezpečnostního zájmu několika regionálních mocností, zejména Libye a Alžírka (Chauzal – van Damme 2015: 44). Před rokem 2011 byl Sahel prostorem soupeření mezi Alžírskem a Libyí. Oba státy se při snahách o ovládnutí Sahelu pokoušely získat vliv v severním Mali na úkor druhého státu, vzhledem k jeho strategickému umístění. Alžírsko dlouhodobě zprostředkovávalo mír mezi Tuaregy a malijskou vládou, již od povstání v 90. letech, čímž navyšovalo své postavení v regionu a

utužovalo své vztahy především s malijskou vládou. Kaddáfí využíval bohatství z nerostných surovin k finanční, vojenské a politické podpoře afrických povstání, podporoval také malijské Tuaregy, kterým poskytl ekonomické příležitosti a verboval je do svých vojsk (ibid.). Kaddáfí se však snažil získat podporu i samotného malijského státu. Zaplatil výstavbu mešit v Mali, v 80. letech založil malijskou národní televizní síť a financoval malijský vládní komplex, což mu získalo podporu od malijské vlády a některých skupin obyvatelstva (ibid.: 45). Můžeme tak pozorovat vynaložení velkého úsilí a financí pro získání vlivu ve strategické oblasti. Po pádu Kaddáfího v roce 2011 získalo Alžírsko v regionu zásadní převahu.

Alžírsko je významným producentem ropy a plynu. Většinu svých zásob získává ze saharských oblastí, proto má zásadní zájem na bezpečnosti svých velmi řídko osídlených jižních oblastí, které sousedí se severem Mali (Sour 2015: 17). To poukazuje na strategický význam severního Mali pro Alžírsko. Země představuje hlavní hospodářskou a vojenskou sílu v regionu, má dlouhodobé zkušenosti a dobré znalosti dynamiky krize v Mali, proto se očekávalo, že bude hrát efektivní roli při řešení této krize (Tandogan – Bouacha 2017: 319). Problémem bylo, že se Alžírsko potýkalo na přelomu století s vnitrostátní teroristickou hrozbou, proto se obávalo opětovného stažení džihádistických skupin z malijského na alžírské území a jeho reakce na malijskou krizi byla tedy váhává. To se příliš nelíbilo západním aktérům. Alžírský přístup k oblasti Sahelu byl navíc založen na principu nevměšování do vnitřních záležitostí jiných států, a proto vždy preferovalo podporu spíše politických nežli vojenských řešení, přičemž důrazně odmítalo jakýkoli druh zahraniční ozbrojené intervence v oblasti (ibid.). To byl také případ Mali, kde se Alžírsko pokoušelo najít politické řešení mezi stranami malijského konfliktu. Za účelem dosažení tohoto cíle se Alžírsku podařilo vytvořit rámec pro sbližování názorů mezi Ansar al-Dine a MNLA, dvou hlavních tuarežských stran, které souhlasily s podpisem dohody v Alžírsku v prosinci 2012, kterou Alžírsko považovalo za velmi důležitý krok k nalezení komplexního politického řešení mezi malijskou vládou a skupinami rebelů (ibid.). Alžírsko

zprostředkovalo také již zmiňovanou mírovou dohodu z roku 2015 mezi povstanci a malijskou vládou.

Alžírská vláda se od počátku malijské krize vymezovala proti zahraniční vojenské intervenci. Poskytovala podporu ústřední malijské vládě a varovala před možnými důsledky vojenského zásahu. V roce 2013 se alžírský přístup změnil a Alžírsko souhlasilo s formováním mezinárodních vojenských sil vedených Francií, za cílem čelit ozbrojeným skupinám, které se rozšiřovaly na severu země. Tím došlo k porušení alžírské politiky založené na principu nezasahování do vnitřních záležitostí jiných států. Důvodem této změny byl fakt, že Alžírsko nemůže obstát proti dominantním mocnostem v Radě bezpečnosti OSN, které podporovaly intervenci do Mali, proto konsensus mezinárodního společenství o vojenském řešení v Mali přiměl alžírskou vládu k přehodnocení svého postoje, aby akceptovala intervenci, pokud bude v rámci mezinárodní legitimacy (Tandogan – Bouacha 2017: 320). Alžírsko se však neúčastní intervenčních operací s odkazem na ústavu, která zakazuje jeho silám účastnit se vojenských akcí mimo vlastní území, čímž ospravedlňuje, proč jeho síly nezakročily v Mali, i když ho k tomu vyzvaly další sahelské státy (Sour 2015: 17). Ačkoli se alžírské vojenské síly neúčastnily mezinárodní intervence, Alžírsko otevřelo svůj vzdušný prostor pro francouzské letecké síly a logisticky podpořilo centrální vládu Mali (Tandogan – Bouacha 2017: 320–321). Alžírsko dlouhodobě odmítalo, aby světové mocnosti získaly vliv v Sahelu. Stejně tak se stavělo proti zahraniční intervenci. Jeho pozice však nebyla natolik silná, aby se mohlo těmto mocnostem postavit. Navíc by snahy o zamezení zahraniční intervence ohrozily alžírské postavení v regionu. Proto podpořilo mezinárodní společenství, které odporovalo alžírským přesvědčením a zájmům.

Po pádu Kaddáfího režimu a vypuknutí krize v Mali se Sahel stal novým prostorem soutěže mezi Alžírskem a Marokem. Alžírsko již od počátku století ve svých pokusech vyloučit Maroko z různých bezpečnostních iniciativ v regionu využívá geografický argument, jelikož Maroko nemá přímou hranici se státy Sahelu (De Larramendi 2019: 513). Krize v Mali tak napomohla Maroku k posílení svého postavení v regionu. Maroko využilo příležitosti vytvořené (I)

vakuem zanechaném Libyí, jedinou zemí Maghrebu s definovanou politikou vůči Sahelu v té době; (II) determinací alžírských limitů pro vojenskou angažovanost mimo své hranice (ibid.: 513–514). V roce 2012 nabídlo Maroko vojenskou pomoc malijské vládě, v lednu 2013 jako nestálý člen Rady bezpečnosti OSN podpořilo mezinárodní intervenci v Mali a v září 2013 se marocký král zúčastnil inaugurace nového malijského prezidenta v Bamaku, kde podepsal několik dohod o hospodářské spolupráci (ibid.: 514). Touto cestou Maroko navyšovalo své postavení v regionu a etablovalo se jako konkurent alžírskému vlivu. Maroko zaměřuje pozornost na rizika regionální nestability a zpochybňuje diplomacii Alžírsko, která se pokouší upevnit regionální roli zprostředkovatele při řešení konfliktů (ibid.: 514). Maroko představuje vyzyvatele Alžírsko o regionální vliv a postavení v Sahelu. Proto se oba státy snaží angažovat v Mali pro navýšení vlastního postavení.

V návaznosti na narušení vzájemných vztahů mezi ECOWAS a malijskou vládou se v lednu 2022 Alžírsko nabídlo, že bude zastávat roli zprostředkovatele v této situaci ve snaze získat politický vliv v Sahelu na úkor alžírského oponenta Maroka. Důvodem alžírských snah o získání role zprostředkovatele byl fakt, že Alžírsko dlouhodobě ztrácí své postavení na mezinárodní scéně ve prospěch Maroka, což je viditelné na problematice nezávislosti Západní Sahary (Redondo 2022). Maroko navazuje důležité diplomatické vztahy s africkými státy i světovými mocnostmi. Využitím sporu mezi ECOWAS a Mali se Alžírsko snažilo vylepšit své mezinárodní postavení. Alžírsko dlouhodobě podporuje vojenskou juntou vládoucí v Mali, ale postrádalo mezinárodní váhu, aby působilo jako zprostředkovatel mezi Mali a ECOWAS (ibid.). Alžírsko totiž jednalo v zájmu Ruska a umožňovalo upevnit ruský vliv v Mali, aby se vymezilo vůči Francii z důvodu její koloniální minulosti v regionu. Dne 29. prosince 2022 však alžírský prezident vyjádřil politování nad rozmístěním Wagnerovců v Mali s tím, že vynaložené finance měla vláda v Mali použít na rozvoj země a oblasti Sahelu (Al Bezreh 2023). Alžírsko bylo dlouhodobě kritizováno, že nekomentuje nasazení Wagnerovců v Mali. Tento nevyslovený souhlas byl pravděpodobně způsobený silnými vazbami Alžírsko na Rusko a přátelskými vztahy alžírské a malijské vlády

(ibid.). Alžírský komentář na přítomnost Wagnerovců byl poskytnut v době vzestupu přítomnosti Wagnerovců ve dvou sousedních zemích Alžírsko – Mali a Libyi. Tím se může Alžírsko cítit ohroženo, nehledě na to, že stažení západních zahraničních jednotek z Mali zatím představuje navýšení nestability v zemi. To se pochopitelně rozšiřuje v regionu, což je opakem alžírských snah. ISGS a JNIM již rozšiřují své regionální operace, stažení mezinárodních sil spolu s politickým dopadem umožnilo džihádistickým skupinám rozšířit oblast působnosti a vlivu (ibid.). Malijská vojenská junta vyslala v lednu 2023 do Alžírsko ministra zahraničí, za cílem prohloubit bilaterální program a posílil závazek země k bezpečnosti v Sahelu. Velitel malijských ozbrojených sil a velitel alžírských sil v lednu 2023 podepsali sérii dohod o vojenské spolupráci, které zahrnují výcvik a logistickou podporu pro malijské ozbrojené síly, jejichž cílem je urychlit koordinaci v boji proti teroristickým skupinám operujícím na severu země (Escalonilla 2023). Ekonomika Alžírsko na pozadí energetické krize v Evropě značně stoupá. Alžírsko tak posílilo své vojenské síly, které nyní mohou pomoci k prosazení alžírského postavení v regionu.

4.3.2. Francie

Francouzská éra kolonizace Afriky skončila na počátku 60. let 20. století. Od té doby zde Francie nadále udržuje svou přítomnost. Od konce této éry Francie uskutečnila v Africe několik vojenských intervencí. Důvodem této angažovanosti je snaha udržet svou moc a vliv, jelikož francouzské postavení na mezinárodní scéně je spojeno s přítomností v Africe (Henke 2017: 308). Francouzské zapojení do vnitrostátního konfliktu v Mali je spojováno právě s vojenskou intervencí. Malijská vláda požádala Francii o vojenskou pomoc v reakci na vyhnání malijské armády džihádistickými skupinami z města Konna na severu Mali v lednu 2013. Francie odpověděla na malijskou žádost kladně a rozhodla se zahájit v Mali vojenskou operaci. 11. ledna 2013 byla zahájena operace Serval, která trvala do 15. července 2014. Od srpna 2014 byla Serval nahrazena operací Barkhane.

Intervence do Mali neměla zpočátku v Paříži přílišnou podporu. Ministr zahraničních věcí byl proti intervenci do chvíle jejího zahájení, představitel tajné

služby byl také skeptický a prezident Hollande ještě v říjnu 2012 trval na tom, že Francie do země nevstoupí (Henke 2017: 313). Francie se snažila odklonit od své intervenční politiky a zaujmout jiný postoj ke své oblasti zájmu. Přesto se však mezi politickou elitou v Paříži našli tací, kteří z určitých důvodů usilovali o provedení vojenské operace. Přední osobnost, která prosazovala francouzskou intervenci, představoval francouzský ministr obrany Le Drian. Na žádost Francie napsal malijský prezident Radě bezpečnosti OSN, která prostřednictvím rezoluce schválila rozmístění afrických sil pod velením ECOWAS v Mali – AFISMA (ibid.: 315). Tento krok však nebyl dostatečný pro francouzského ministra obrany. Le Drian zpochybňoval účinnost sil ECOWAS při řešení malijské krize a francouzská intervence pro něj představovala příležitost posílit význam pozice ministra obrany ve Francii, jelikož usiloval o nastolení rovnováhy mezi aktéry francouzské vlády, kteří se podílejí na rozhodování o francouzské obranné politice (ibid.: 315). Ministerstvo obrany tak zahájilo slibný plán, jak tento cíl naplnit. Skrze média a odborníky usilovalo o přesvědčení francouzských politických elit o nutnosti francouzské intervence v Mali. Toto úsilí se nakonec vyplatilo. Na konci října roku 2012 již ministerstvo obrany oficiálně přijalo operaci Serval, všechny zpravodajské nástroje se zaměřily na Mali a Le Drian vyčkával na příležitost, která mu zadá ospravedlnitelnou příčinu k zahájení francouzské operace, kterou měl podrobně naplánovanou (ibid.: 317). Začátkem ledna 2013 zachytili francouzští agenti nasazení v Mali informace o kontaktu mezi povstaleckými skupinami a vůdci převratu v Bamaku, což představovalo hrozbu převzetí Bamaka povstaleckými skupinami (ibid.: 317–318). Tato informace poskytla Le Drianovi záminku přednést plán k zahájení operace Serval prezidentu Hollandovi. Francouzskou vojenskou intervencí musí schválit pouze prezident Francie. Le Drian si tak vyžádala schůzku s prezidentem Hollandem, který souhlasil s návrhem intervence pod vedením Francie (ibid.: 318). Toto rozhodnutí bylo podpořeno žádostí malijské vlády o francouzskou vojenskou pomoc, jelikož Mali tak vyslovilo souhlas s francouzskou intervencí, což zajistilo kladné přijetí této intervence v rámci mezinárodního společenství. Dalším faktorem byla podpora intervence regionálními spojenci Francie. Nigerský prezident se důrazně vyslovil

pro zahájení rychlé vojenské operace, aby nedošlo k přelití konfliktu na nigerské území, k čemuž se připojili také prezidenti států Senegal a Guinea (ibid.: 318).

Situace v Mali se velmi rychle stala rizikem pro celý sahelský region. V případě státního kolapsu by mohlo dojít k rozpadu sousedních zemí, což představovalo problém pro Francii, která s těmito státy udržovala důležité ekonomické vztahy (Henke 2017: 314). Existuje také předpoklad obrovského nevyužitého nerostného bohatství na území severního Mali, zejména na hranici s Alžírskem, přičemž Francie má právo na průzkum na obou stranách hranice (Bicker 2013). Snižování vlivu a expanze teroristických skupin je tak úzce spojeno s ekonomickými zájmy Francie. Primárním zdrojem elektřiny ve Francii je jaderná energie, přičemž zhruba třetinu uranu získává Francie ze severonigerských dolů, které se nacházejí v blízkosti hranice Nigeru s Mali (Henke 2017: 315). Tato hranice se nachází v severní části Mali, kde je výskyt ozbrojených skupin značný. Útok těchto skupin na nigerské doly, které zásobují Francii, by pro Francii představoval ekonomický i energetický problém. Jedná se tak o bezpečnostní riziko a ekonomický zájem, což hrálo důležitou roli při francouzském zapojení. Další motivací k zapojení byla obava Francie, že teroristické skupiny využijí území Mali jako bezpečné útočiště (ibid.). V oblasti výskytu teroristických skupin často dochází k využití slabých států v tomto smyslu. Na území Francie se navíc vyskytuje rozsáhlá malijská komunita, která by mohla potenciálně představovat cílový objekt teroristické propagandy (ibid.). Motivaci jistě představovaly také únosy západních civilistů. To samozřejmě není problém pouze Francie. Rozdíl je v tom, že se v oblasti Sahelu nachází přes 60 000 francouzských občanů (ibid.). Situace v Mali tak byla v kontextu únosů civilistů kritická a Francie si ohrožení vlastních občanů uvědomovala. Intervence v Mali byla francouzskou vládou prezentována jako příležitost naplnit své mezinárodní závazky, umožnila prokázat ochotu převzít odpovědnost za řešení globálního terorismu ve francouzské oblasti vlivu (Chafer 2016: 131). V tomto kontextu je důležité zmínit pohled Francie na vlastní postavení na mezinárodní scéně. Francie vnímá samu sebe jako středně velkou mocnost, která má i nadále kapacity zastávat globální roli. Francie již není významným hráčem v celosvětovém měřítku z hlediska populace a ekonomiky, ve

vrcholné politice tak přetrvává silné přesvědčení, že francouzské aktivity usilující o stabilitu v Africe zůstávají klíčovým nástrojem k ospravedlnění udržení stálého členství v RB OSN (ibid.). Politika, kterou Francie v Africe uplatňuje, je také spojována se snahou Francie vymezit se vůči rivalitě dvou hlavních světových ekonomických mocností v Africe – USA a Čína (Tandogan – Bouacha 2017: 318). Ústřední role francouzských jednotek v rámci malijského konfliktu je tak spojována s udržením globální role Francie. Vzhledem k vývoji francouzského zapojení v Mali je pro globální roli Francie důležité zachovat svou dominanci v dalších státech regionu.

Ačkoli byla francouzská operace vedena v koordinaci s malijskou vládou, vláda v Bamaku nebyla v situaci, kdy mohla hrát v rámci operace významnou roli (Chafer 2016: 125–126). Operace Serval byla v kontextu zatlačování džihádistických skupin velmi úspěšná. Poměrně rychle se francouzským silám povedlo vytlačit tyto skupiny z měst na severu Mali. Přesto však hrozba ozbrojených skupin nevymizela a v září 2013 se prezident Holland zavázal, že francouzské síly v Mali zůstanou, dokud hrozba nepomine (ibid.: 126). Ozbrojené skupiny měly na své straně několik výhod. Jednou z nich byla výborná znalost terénu, ve kterém boje probíhají. Další výhodou byla podpora libyjských bojovníků, kteří poskytovali skupinám útočiště, zásoby i zbraně (ibid.: 126). Francie navíc zatlačením džihádistických skupin posílila hnutí MNLA, které se pod silou džihádistů ocitlo v ústraní, jak popisují v podkapitole zaměřené na nestátní aktéry. Situace byla tedy komplikovaná a francouzské síly neměly zdaleka vyhráno. Ačkoli probíhalo cvičení malijské armády prostřednictvím výcvikové mise EUTM Mali, malijská armáda nebyla připravena čelit ozbrojeným skupinám bez zahraniční pomoci (ibid.: 126). Francouzské jednotky tak setrvaly v zemi, aby bojovaly proti teroristickým silám v době malijské neschopnosti vlastní obrany. Zpočátku byla operace Serval obyvateli Mali vítána, v roce 2014 se však začaly objevovat problémy. Francouzská vláda čelila kritice v reakci na zaplacení výkupného skupině AQIM za francouzské rukojmí, její historická podpora Tuaregů navíc narušovala důvěru vlády v Bamaku, která se obávala francouzské sympatie vůči povstalcům a možného souhlasu s předáním některých severních

měst do rukou skupin jako MNLA (ibid.: 126–127). Operace Serval se stala problematická a bylo potřeba zavést určité změny, aby Francie získala plnou důvěru malijského státu a jeho občanů. Z toho důvodu došlo 15. července k transformaci původní operace Serval. Francie přepracovala vojenské akce v celém regionu na rozsáhlou protiteroristickou operaci zaměřenou na islamistické extremisty s mandátem operovat přes hranice, čímž došlo 1. srpna 2014 ke vzniku regionální operace Barkhane (ibid.: 127). Barkhane vzešla ze dvou francouzských vojenských operací – Serval a Épervier působící v Čadu od roku 1986. Barkhane ponechala jednotky operující v Mali a Čadu, ale rozšířila své působíště do další států v oblasti Sahelu, konkrétně států G5 Sahel – Mauritánie, Burkina Faso, Niger, Mali a Čad (ibid.: 127). Od vzniku operace bojovala Francie na straně států proti teroristickým skupinám v celém sahelském regionu. Navzdory zvýšenému mezinárodnímu zapojení postupně dochází k šíření militantnosti do zemí napříč Sahelem. Z toho důvodu v únoru 2017 Francie a uskupení G5 Sahel oznámily vytvoření sahelských protiteroristických sil G5 o velikosti pěti tisíc vojáků zaměřených na boj proti militantním skupinám s rozšířeným mandátem k přesunu přes hranice v oblasti Sahelu (Council on Foreign Relations 2022). Sahelské síly zahájily operace v říjnu 2017. Francie v regionu udržuje také hustou diplomatickou síť, bývalé francouzské kolonie mají francouzštinu jako úřední jazyk a region hraje důležitou roli ve vztahu k energetické bezpečnosti Francie, jelikož zahrnuje důležité dodavatele ropy a uranu (Chafer 2016: 131). Z toho důvodu představuje prohlubování malijské spolupráce s východním partnerem značný problém pro francouzské zájmy v Sahelu.

V průběhu let působení francouzské vojenské operace v Mali přibývaly negativní reakce nejen ze strany malijské vlády, ale zejména ze strany malijských občanů. Nespokojenost obyvatel byla způsobena několik faktory. Jedním z hlavních faktorů byla jistě nízká efektivita operace, která trvala skoro deset let a zdaleka nenaplnovala vytyčené cíle. Francouzští vojáci často zcela nechápali složitou dynamiku konfliktu. Většinu času trávili na přísně chráněných základnách, proto je mnozí začali vnímat jako arogantní a neefektivní (Peltier – Maclean 2022). V roce 2021 MINUSMA potvrdila incident, při kterém si

francouzské letectvo spletlo svatbu s teroristickým shromážděním, což způsobilo smrt nejméně 19 civilistů (King 2023). Jedná se o jeden z mnoha incidentů francouzských sil, které vedly k značným civilním ztrátám. Tyto incidenty narušovaly důvěru místního obyvatelstva ve francouzské jednotky, které se zavázaly hájit lidská práva. Francouzská koloniální minulost této důvěře také nepřispívala, jelikož se bývalá kolonie ocitla v područí svého historického kolonizátora. Francouzské působení v Mali navíc získávalo od roku 2021 negativní ohlasy také v samotné Francii. Operace Barkhane je finančně nejnákladnější francouzskou operací od druhé světové války, proto se od června 2021 začaly mezi francouzskými obyvateli objevovat pochybnosti ohledně jejího působení (ibid.). Negativní nálady v Mali vůči Francii dopomohly ke státnímu převratu v roce 2021. Nově nastolená vláda nebyla spokojena s efektivitou francouzských sil a rozhodla se navázat spolupráci s východním spojencem. Vláda obvinila Francii z neefektivity a nedostatečného naplňování závazků v rámci partnerství (ibid.). Malijské představitelé tak začali jednat s ruskými zástupci soukromé vojenské skupiny Wagnerovci. Tato skupina je úzce napojena na vrcholné ruské politiky. Na konci roku 2021 tak v zemi začali působit vojáci Wagnerovy skupiny. Malijská vláda také navázala užší spolupráci s Ruskem na dodávkách zbraní, což přidává Mali na seznam sahelských států, ve kterých roste angažovanost a vliv Ruska (Daniel 2022). Francie se v zájmu zachování svého postavení v regionu rázně vymezuje vůči šíření ruského vlivu v oblasti Sahelu. V reakci na rozmístění Wagnerovců v Mali se Francie rozhodla stáhnout své jednotky z malijského území. Prezident Macron jmenoval primárním důvodem ke stažení jednotek neochotu malijské vlády řešit rostoucí bezpečnostní problémy v zemi (King 2023). Ke konci roku 2021 začala Francie stahovat své jednotky zapojené do protiteroristického boje v Mali. Tyto jednotky se přesunuly do sousedních zemí, kde pokračují v protiteroristickém boji v Sahelu. Oficiálně oznámila Francie svůj odchod v únoru 2022. Poslední francouzské jednotky přešly hranici Mali do sousedního Nigeru v srpnu 2022 (Peltier – Maclean 2022). Francie v současnosti řídí své protiteroristické úsilí v Sahelu ze sousedního Nigeru a také z Čadu, kde se nachází hlavní základna operace Barkhane.

4.3.3. Rusko

Rusko dlouhodobě usiluje o posílení svého geopolitického postavení v západní Africe a Sahelu. Sahelská oblast je bohatá na nerostné suroviny. Ruské společnosti jako Rosatom či Nordgold využívají příznivých vztahů Ruska se státy v tomto regionu k těžebním aktivitám, ačkoli zde stále probíhá soutěž s francouzskými těžebními společnostmi (Ramani 2020). Afrika je pro udržení globálního postavení Ruska zásadní. Rusko má strategii pro Afriku, ve které hraje významnou roli vojenská spolupráce a energetika, v rámci této strategie však Moskva na rozdíl od západních aktérů neplánuje prosazovat demokracii na celém kontinentu a neváhá tak navázat partnerství s nedemokratickými režimy (Pinto 2022). V roce 2019 došlo k podpisu dohody o vojenské spolupráci mezi Ruskem a Mali, což upevnilo ruské vazby s malijskými vojenskými představiteli (Ramani 2020). Téhož roku došlo také k demonstracím malijských obyvatel, kteří požadovali ruské zapojení do snah o zatlačení džihádistických skupin za státní hranice. Vzhledem k tomu, že francouzské síly nebyly schopny tohoto cíle dosáhnout a byly obviňovány z neokolonialismu, se Malijci dožadovali pomoci z východu. V srpnu roku 2020 prošlo Mali státním převratem. Po tomto převratu se objevovaly zprávy o možném propojení malijských ozbrojených složek, které převrat zorganizovaly, s ruskými představiteli. Původ těchto zpráv vycházel ze skutečnosti, že se dva členové těchto složek vrátili několik dní před uskutečněním převratu z výcvikového programu vojenské akademie v Moskvě (ibid.). Na srpnový převrat reagovalo mezinárodní společenství velmi negativně. Na nově nastolenou vládu byly uvaleny sankce několika organizacemi a nastala obava o budoucí demokratické uspořádání v zemi. Vzhledem k dobrým vztahům svrženého prezidenta Keita s francouzskou vládou došlo ke snížení politického vlivu Francie v Mali, Rusko na druhou stranu navázalo s novou vládou přátelské vztahy a využilo převrat jako možnost posílit vlastní vliv v zemi (ibid.). Tento přístup se Rusku vyplatil, jak můžeme dnes pozorovat. Podařilo se mu získat přízeň malijských představitelů a tím získat vliv v Mali, který se nadále může rozšiřovat v celé oblasti západní Afriky či oblasti Sahelu.

Wagnerova skupina je ruská soukromá vojenská společnost, neoficiálně napojená na ruskou vládu, včetně Kremlu, ruského ministerstva obrany, federální bezpečnostní služby a zahraniční zpravodajské služby (Doxsee 2022). Wagnerova skupina bývá Ruskem využívána jako prostředek k prosazování ruských geopolitických zájmů bez nadměrného vystavení mezinárodní kontrole (Pinto 2022). Wagnerovci byli nasazeni v Mali od prosince 2021 za účelem cvičit malijské síly a poskytovat bezpečnostní služby v době politické nestability a rostoucí hrozby džihádistických skupin. Wagnerovci výměnou za své služby zajistili pro Rusko finanční zisky, včetně přístupu k přírodním zdrojům, spolu s naplňováním geopolitických cílů Moskvy (Doxsee 2022). Ruské motivy jsou spojovány s finančními zájmy, ačkoli je přístup k přírodním zdrojům v Mali omezený. Ruskem deklarované cíle v rámci malijské spolupráce jsou ochrana Mali před terorismem a ekonomická a zahraničněpolitická spolupráce, jeho geopolitické cíle směřují však k nahrazení francouzské dominance v její sféře vlivu z důvodu strategického zájmu (Foster 2022: 13). Vzhledem k přítomnosti Wagnerovců na malijském území se Moskvě naskýtá možnost dosáhnout dvou důležitých cílů: (I) kultivace obchodních vztahů se subsaharskými zeměmi; (II) udržovat západní státy pod nátlakem ruského vlivu v Africe (Pollichieni 2021). Angažovanost Wagnerovy skupiny v subsaharské Africe zakládá na úsilí o partnerství se státy bohatými na přírodní zdroje se slabou správou věcí veřejných, přičemž skupina obchoduje s bezpečnostními službami za účelem prosazování ruských zájmů a finančních zisků, nejčastěji prostřednictvím těžební koncese (Doxsee 2022). Zapojení Wagnerovců do konfliktu s sebou však přináší jistá úskalí. A to nejen v případě konfliktu v Mali.

Jeden z hlavních problémů zapojení Wagnerovců do konfliktu je přístup této skupiny k lidským právům. Tento přístup odráží zvýšenou bezpečnostní hrozbu pro civilisty v zemi, ve které se Wagnerovci angažují. Wagnerova skupina má historicky sklony k porušování lidských práv, což odkazuje také k tomu, že není pravděpodobné, že by skupina hnala malijské síly k odpovědnosti za násilí na civilistech (Doxsee 2022). Vzhledem k této skutečnosti můžeme tedy pozorovat nárůst násilí na civilistech jak z řad Wagnerovců, tak malijských ozbrojených

složek. Počet a závažnost tohoto druhu násilí tak přirozeně vzrostl od příchodu Wagnerovy skupiny v prosinci 2021, přičemž během prvních tří měsíců roku 2022 byl počet civilních obětí konfliktu vyšší než za celý rok 2021 (ibid.). Dle Doxsee (2022) došlo v rozmezí od 27. do 31. března 2022 k nejhoršímu civilními masakru v historii malijského konfliktu, když malijské jednotky spolu s Wagnerovci obléhaly město Moura v rámci proteroristické operace, kde došlo k popravě přibližně 300 civilistů. Malijská vláda obvinění popírá s tím, že popravení jednotlivci nebyli civilisté, ale členové džihádistických skupin. Přesto však vláda odmítla umožnit přístup vyšetřovatelům MINUSMA k prošetření incidentu. V minulosti konfliktu měla vždy OSN podporu států k prošetření podezření na porušování lidských práv. Od vstupu Wagnerovců však v tomto ohledu došlo ke změně. Rusko v kontextu masakru v Mouře zablokovalo navrhovanou žádost RB OSN o nezávislém vyšetřování tamějších poprav (ibid.). Pokud skutečně došlo k porušení lidských práv, odpovědnost za spáchané činy nenesou žádné ozbrojené složky. Z toho důvodu roste bezpečnostní riziko pro civilisty a s tím spojené také obavy obyvatel, kteří musejí vyhledávat ochranu u jiných aktérů, čímž se dostáváme k nestátním aktérům. Džihádistické skupiny jako například JNIM sice také páchají násilí na civilistech, prokázaly však schopnost budovat politický řád, řešit spory o půdu a nabízet ochranu místnímu obyvatelstvu (ibid.). S tímto vývojem se dá předpokládat, že obyvatelé na severu Mali budou častěji vyhledávat ochranu od džihádistických skupin před násilím páchaném státem či Wagnerovou skupinou. Tím dojde k nárůstu členů džihádistických skupin. Protiteroristické snahy malijské vlády a Wagnerovců v tomto kontextu působí iracionálně.

Wagnerovci se také na počátku svého zapojení do konfliktu pokoušeli o diskreditaci francouzských sil ve snaze získat si náklonnost veřejného mínění. V dubnu roku 2022 Wagnerovci zinscenovali důkazy o francouzském porušování lidských práv poblíž vojenské základny v Gossi na severu Mali, jejíž kontrolu předala Francie malijským ozbrojeným složkám v rámci stahování vlastních sil do sousedních států. Wagnerovci poblíž základny vytvořili masové hroby, do kterých navezli civilní oběti, za účelem vytvoření dojmu o masovém zabíjení francouzskými složkami (Doxsee 2022). Snaha zdiskreditovat Francii ztroskotala

na tom, že incident Wagnerovců zachytily satelitní snímky a záběry z dronů francouzské armády. Přesto však účty na sociálních sítích napojené na Rusko začaly obviňovat francouzské síly ze zabíjení civilistů v rámci snah o diskreditaci francouzského úsilí v západní Africe a získání podpory pro ruské partnerství (ibid.). Afričtí představitelé a aktéři občanské společnosti si velmi dobře uvědomují ruskou propagandu a dezinformace, jejich spolupráce vychází však z odporu vůči francouzskému neokolonialismu (Cold-Ravnkilde 2023). Můžeme také pozorovat frustraci malijského státu z nekončícího konfliktu. Je možné, že motivace malijské vlády ke spolupráci s Wagnerovci tkví v jejich nekonvenčním způsobu boje a přístupu k civilním ztrátám, který by mohl urychlit vývoj vnitrostátního konfliktu. Zatím se však zdá, že tento přístup spíše navyšuje nábor džihadistických skupin v kontextu obav civilistů z vládních složek a Wagnerovců. Spolupráce s Ruskem by mohla být pro Mali kritická, pokud se bude bezpečnostní situace i nadále zhoršovat a Rusko nezvládne proměnit dynamiku konfliktu ve prospěch malijské vlády (ibid.). Je možné, že by se v tomto případě malijská vláda pokusila o opětovné navázání spolupráce s Francií. Tím by ruský vliv v celé oblasti jistě poklesl, což by pro ruské geopolitické zájmy představovalo značný problém. Rusko se musí ve vlastním zájmu prezentovat jako spolehlivý a důvěryhodný partner, proto je úspěch v malijském konfliktu pro zachování a šíření ruského vlivu v regionu klíčový.

4.3.4. USA

Spojené státy se do konfliktu zapojují především zprostředkovaně skrze podporu západních sil působících v zemi či skrze mezinárodní organizace. Přímá podpora malijského státu odkazuje primárně na rozvojovou pomoc, kterou USA dlouhodobě poskytují, ve snaze stabilizovat situaci. Přesto mají Spojené státy v zemi své zájmy, spojené s dopadem konfliktu na region, ve kterém se Mali nachází. Mali bylo v minulosti považováno za amerického spojence v Africe, přičemž americké speciální jednotky prováděly v zemi vojenské výcvikové operace (Olsen 2014: 299). Mali však není primárním objektem amerických zájmů. Zájmy USA obecně směřují do celé oblasti západní Afriky a Sahelu. Jelikož

mají Spojené státy zájmy v tomto regionu, je pro ně důležité zachovávat zde stabilitu a bezkonfliktní prostředí, což situace v Mali od roku 2012 znemožňuje. Ačkoli USA vyjádřily po vypuknutí konfliktu znepokojení nad hrozbou rozšiřování jednotek al-Káidy v Sahelu pro regionální stabilitu, daly jasně najevo, že na rozdíl od Francie nejsou ochotny rozmístit v západní Africe své jednotky (ibid.). Před posledním povstáním Tuaregů v roce 2012 se Spojené státy soustředily na západní Afriku ze dvou důvodů. Prvním důvodem bylo bohatství této oblasti na přírodní zdroje, včetně uranu, na který se soustředí také francouzské zájmy. Důležitou roli hrálo také ropné bohatství. Administrativa USA již od roku 2001 definovala ropu z Afriky jako strategický národní zájem a energetický zdroj (Tandogan – Bouacha 2017: 318). Druhým důvodem, proč se Spojené státy zajímaly o tuto oblast, byl boj proti terorismu, ve kterém si západní Afrika od roku 2001 získala významné postavení (Olsen 2014: 299). To plyne z rozšiřování vlivu džihádistických skupin v této oblasti. Globální válka proti terorismu poskytla Spojeným státům ideologickou záminku k zajištění militarizace mnoha regionů (Tandogan – Bouacha 2017: 318). Sahel a západní Afrika se řadí mezi tyto regiony.

Hlavním cílem USA od počátku malijského konfliktu bylo zabránit vytvoření bezpečného prostředí pro růst a operace teroristických skupin, především AQIM, v severním Mali (Olsen 2014: 299). Pokud by došlo ke kompletnímu převzetí kontroly severní části Mali džihádistickými skupinami, nestabilita v oblasti Sahelu by postupně rostla, stejně tak vliv těchto skupin. Státy Sahelu by byly vystaveny riziku představující džihádistické skupiny, které by mohly tyto státy využívat jako bezpečná útočiště, čímž by mohlo dojít k rozvíjení globálních kapacit skupiny AQIM (ibid.). Vzhledem k útokům z 11. září byl tento možný vývoj událostí v USA brán za národní bezpečnostní hrozbu. Proto Spojené státy vyvíjely od vypuknutí konfliktu snahy pro zabránění tohoto vývoje událostí. Přesto však odmítaly nasadit v Mali vlastní jednotky. V lednu 2013 zahájila Francie operaci Serval a Spojené státy plně podporovaly Francii v jejích snahách zabránit džihádistům převzetí severu Mali. USA podpořila Francii například dodáním vojenských letadel a letadel pro přepravu vojáků ze sousedních afrických

zemí do Mali (ibid.: 299–300). Podpora měla jak materiální, tak diplomatickou povahu. Můžeme říci, že zapojení Francie bylo pro USA ideální, jelikož nemusely nasazovat vlastní jednotky v boji, který byl významný pro národní bezpečnost USA. USA v západní Africe a Sahelu preferují podporu a výcvik místních ozbrojených sil pro boj s teroristickými skupinami, zdržují se rozmístování vlastních jednotek v této oblasti, pokud to není nutné a pro výcvik afrických vojáků využívají soukromé bezpečnostní společnosti (ibid.: 303). USA také financují výdaje spojené s výcvikem, dopravou a údržbou afrických jednotek. Vláda Spojených států oficiálně řadí mezi své klíčové zájmy v Mali (U.S. Department of State 2022): prosazování stabilní demokracie; podpora regionální bezpečnosti bojem proti teroristům a obchodníkům s lidmi, kteří se snaží zneužít nekontrolované prostory v Sahelu; snížení chronické zranitelnosti zlepšením sociálního rozvoje a zvýšením udržitelného živobytí; povzbuzování ekonomického růstu, příležitostí a rozvoje podporou udržitelného rozvoje a zvýšením amerických ekonomických investic. Pokud nebude panovat v západní Africe stabilita, dojde k rozšiřování džihádistických skupin, což ohrožuje národní bezpečnost USA ve spojitosti s teroristickými útoky. Nestabilita také ohrožuje dodávky nerostných surovin z oblasti do USA, což ohrožuje energetickou bezpečnost USA. Spojené státy tak usilují o nastolení stabilního prostředí, přesto nevyužívají veškeré dostupné prostředky. Spoléhat na pouhou podporu francouzského boje se však s ohledem na zhoršující se situaci v Mali a šíření ruského vlivu v Sahelu Spojeným státům příliš nevyplatilo.

4.3.5. Čína

Čínské angažmá v malijském konfliktu můžeme pozorovat především na zapojení čínských jednotek do mise OSN MINUSMA a na rozsáhlé rozvojové spolupráci. Čína čelila dlouhodobě tlaku mezinárodního společenství na vyšší angažovanost v rámci globálních mírových a bezpečnostních opatření (Benabdallah – Large 2020: 20). V roce 2013, kdy nastoupil v zemi do prezidentského křesla Si Ťin-pching, se Čína rozhodla vyslat své jednotky do mise OSN v Mali. Důležitým faktorem, který dopomohl k čínskému nasazení

bezpečnostních sil do mise OSN, byl fakt, že mise usiluje o ochranu malijského režimu před džihádistickými skupinami a nemá za účel sesadit malijskou vládu (Lanteigne 2019: 644). Jedná se o první případ nasazení bojových jednotek Číny v rámci mise OSN. MINUSMA představuje pro Čínu příležitost vylepšit svou pověst v Africe, jelikož aktivní úsilí o nastolení míru v konfliktní zemi přesahuje čistě ekonomické zájmy Číny v Africe (ibid.: 636). V souvislosti se zapojením Číny do MINUSMA se však objevuje také kritika odkazující na efektivitu čínských jednotek. Do mise OSN v Mali je zapojeno několik státních aktérů, přičemž někteří pracovníci mise, kteří nepocházejí z Číny, považují čínské ozbrojené jednotky za nepřipravené k boji (Benabdallah – Large 2020: 20). Někteří autoři uvádějí, že si s ohledem na výkonnost čínských jednotek nejsou občané Mali plně vědomi čínského zapojení do mírových sil OSN (ibid.).

Čínská politika v Mali je součástí diplomatické strategie v Africe, která usiluje o pojetí Číny jako ekonomického partnera i spojence při řešení mnohostranných bezpečnostních problémů (Lanteigne 2019: 636). Konkrétní čínský obchod s Mali činil v roce 2017 405 milionů amerických dolarů, Čína se tak stala největším obchodním partnerem Mali (ibid.: 648). Mali také dlouhodobě těží ze specifických čínských rozvojových projektů, které zahrnují budování infrastruktury v zemi či zemědělskou spolupráci (ibid.: 648). Čína se pokouší skrze poskytování rozvojové pomoci v Mali demonstrovat propojení rozvoje s bezpečností, známé jako Security-Development Nexus, což je Čínou velmi propagovaný koncept k udržení či nastolení míru v rozvojových zemích (ibid.: 645). V kontextu francouzské intervence v Mali se Čína snaží vystupovat jako aktér, který upřednostňuje využití rozvojové spolupráce pro nastolení stability a míru spíše než využití bojové síly. Jak můžeme pozorovat, ani jedna z těchto strategií nebyla v zemi účinná. Čínská rozvojová spolupráce v Africe je navíc diskutabilní. Čína v rámci rozvojové spolupráce většinou prosazuje domácí společnosti, přivádí vlastní pracovní sílu a upřednostňuje vlastní materiál. Tím z této pomoci rozvojovým zemím profituje a narušuje tamní ekonomiku. Čínské působení v Africe tedy bývá primárně spojováno s ekonomickými zájmy. Z důvodu omezeného bohatství na nerostné suroviny v porovnání s jinými

afričtými státy nepředstavuje Mali v současné době primární cíl ekonomických zájmů Číny (ibid.: 644). Přesto se Mali nachází v regionu, který je bohatý na přírodní zdroje, což může být považováno za ekonomický zájem, který by Čína mohla v budoucnu využít v případě, že dojde ke stabilizaci situace. Můžeme říci, že čínské působení v Mali není příliš viditelné v kontextu francouzského či ruského zapojení. Čína se tedy skrze rozvojovou pomoc a nasazení jednotek pod záštitou OSN v zemi angažuje, přesto však nevyvíjí strategické aktivity, které by na její zapojení poutaly značnou pozornost. Z toho lze usuzovat, že Čína v rámci konfliktu vyčkává, jak se situace vyvine, zatímco si udržuje alespoň nějakou míru vlivu v regionu skrze své zapojení do konfliktu v Mali. Pokud by došlo ke stabilizaci situace, nebyla by tak Čína zcela vyřachována vlivem dalších mocností z regionu, který je bohatý na nerostné suroviny.

4.3.6. Turecko

Turecká zahraniční politika prochází v posledních letech proměnou. Turecko vyvíjí úsilí o navýšení svého mezinárodního postavení. To mimo jiné odkazuje na turecké snahy rozšiřovat svůj vliv v Africe. V rámci těchto snah se Turecko zaměřilo také na oblast Sahelu, která je atraktivní pro své bohatství na nerostné suroviny. Od vlády tureckého prezidenta Mustafa Kemala směřovala turecká zahraniční politika prozápadním směrem. Tento směr zahraniční politiky se však postupem času proměňoval. V roce 2014 začal vládou kontrolovaný politický, ekonomický a sociální výzkum publikovat sérii politických dokumentů propagujících kritiku postkoloniálního západu a globální postavení Turecka (Grigoriadis – Fusiek 2022: 3). Tento odlišný směr tureckého smýšlení odporoval historické náklonnosti k západní kultuře a normám. Turecko bylo odhodláno posílit vlastní roli na mezinárodní scéně, což zahrnovalo vymezení se vůči západním státům. V tomto smyslu byl kladen důraz zejména na převládající islámské náboženství, což odkazuje k postupnému odklonu od sekularizace, kterou zavedl první prezident Kemal. Skrze zdůrazňování symboliky islámského náboženství prezident Erdogan usiluje o domácí podporu při vymezení západu jako soupeře (ibid.: 4). Turecká vláda nadále využívá k tomuto vymezení

koloniální historii západu a snaží se vystupovat jako rovnocenný spojenec pro africké státy. Tento přístup byl použit ve snaze Turecka omezit francouzský vliv v oblasti Sahelu, což utvořilo z Mali ohnisko geopolitického soupeření Francie a Turecka (ibid.: 4). Islám a evropský kolonialismus hrají důležitou roli v rámci turecké zahraniční politiky, která usiluje o šíření tureckého vlivu v Sahelu a dalších afrických oblastech. Turecko se snaží rozvíjet ekonomické a politické vztahy s africkými státy.

V roce 2010 byla v Mali otevřena turecká ambasáda. Od té doby v Mali prudce vzrostl turecký zájem o investice a využití zdejších přírodních zdrojů (Grigoriadis – Fusiek 2022: 4–5). Tento zájem pochopitelně představoval problém pro francouzsko-turecké vztahy. Rostoucí konkurence Turecka v regionu představovala ohrožení dominantního vlivu Francie. Vzájemná konkurence těchto států vybízela Turecko přitvrdit v jeho snahách vymezit svoji zahraniční politiku vůči západu. Ačkoli se při vypuknutí malijského konfliktu naskytl Turecku příležitost prezentovat se jako alternativa západu pro africké státy, francouzský vliv byl v Mali a celém Sahelu v té době stále silný. Vzhledem k neúspěchu francouzské operace však začaly v Mali sílit protifrancouzské nálady. V roce 2015 odkazoval turecký prezident k tomu, že hlavním cílem Turecka, země bez koloniální minulosti, je vylepšit vztahy s Mali i dalšími africkými zeměmi na základě rovného přístupu, což sehrálo zásadní roli v kontextu francouzské tvrdé síly (ibid.: 7). Turecko vystupovalo jako aktér, který nepřistupuje k africkým státům povýšeně a zakládá si na vzájemné důvěře a respektu. V roce 2020 a 2021 došlo v Mali ke státním převratům. Turecko se snažilo využít stávající politickou a ekonomickou situaci vyvolanou státními převraty a poukazovalo na koloniální minulost Francie k zobrazení Turecka jako antikoloniální alternativy založené na rovnocenném přístupu. Erdogan zdůrazňoval francouzské neúspěchy v Sahelu a vykresloval Francii jako aktéra, který podněcuje domácí násilí prostřednictvím podpory teroristických aktivit, čímž odkazoval na problematiku Kurdů (ibid.: 7). Francie však není jediným státním aktérem, který představuje pro Turecko konkurenci při prosazování svého vlivu v Africe. Evropskému a americkému vlivu v Africe konkuruje zejména Čína a Rusko. To vyvolává u afrických států obavy

nejen ze závislosti na Číně a Rusku, ale také z možného dopadu spolupráce s těmito státy na vztahy se státy západu (ibid.: 7). Turecko využilo této rostoucí polarizace, proto hraje symbolika islámu vedle evropské koloniální minulosti důležitou roli v rámci strategie zapojení do Afriky. Islám je klíčovým aspektem tureckého přístupu, jelikož podporuje náklonnost malijské vlády Turecku. Turecká vláda tak nechala postavit v Bamaku mešitu pro nejvyšší islámské sdružení v Mali, což odkazuje na snahy Turecka vystupovat jako ochranná mocnost pro muslimy na celém světě (ibid.: 8). Turecko podporuje ekonomický rozvoj v Mali skrze investice a rozvojovou spolupráci. V roce 2018 diskutoval Erdogan a jeho delegace tureckých podnikatelů o možnostech spolupráce a investic s malijskou vládou, v následujícím roce navštívili Mali zástupci turecké rady pro zahraniční ekonomické vztahy s cílem posílit bilaterální obchodní a investiční vztahy (ibid.: 6). Zaměření turecké vlády na ekonomickou spolupráci podporuje turecké snahy prezentovat se jako regionální ekonomická velmoc. Dalším přístupem Turecka je angažovanost v regionálních záležitostech prostřednictvím účasti na bezpečnostních iniciativách v regionu. Turecko se zavázalo přispívat k boji proti terorismu, poskytuje výcvik malijským důstojníkům na svém území a zásobuje malijskou armádu zbraněmi (ibid.: 6). Turecké jednotky se také angažují v rámci mírové mise OSN MINUSMA. Po stažení francouzských jednotek z Mali vzrostl význam Turecké spolupráce pro malijskou vládu. Spolu s Ruskem dodává v současnosti Turecko do země vojenskou techniku pro boj s ozbrojenými skupinami v zemi.

5. Závěr

Vnitrostátní konflikt v Mali vznikl z etnického napětí mezi obyvateli jižní a severní části země. Napětí plynoucí z hranic určených evropskými národy bylo umocňováno snahami islamistických skupin, které usilovaly o narušení vnitřní suverenity státu pro vlastní užitek. V rámci tohoto úsilí džihádistické a povstalecké skupiny zpočátku spolupracovaly. Obě skupiny mají podobné cíle a aktivity, avšak jejich motivy se liší. Ačkoli zpočátku bojovaly za vytvoření nezávislého státu, jejich spolupráce narazila právě na rozdílné motivy. Zatímco džihádisté požadovali implementaci práva šaría, Tuaregové a další etnika chtěli sekulární stát. Pokud se podíváme na jednotlivé džihádistické skupiny operující v zemi, je zřejmé, že se jejich motivy velmi podobají. Džihádistické skupiny vyvíjejí násilné aktivity vůči civilnímu obyvatelstvu, mírovým jednotkám OSN, malijským jednotkám, jednotkám zahraničních spojenců malijské vlády a také vůči některým povstaleckým skupinám. Někdy tyto skupiny vyvíjejí násilné aktivity vůči sobě navzájem, pokud se vzájemná přesvědčení liší. Přesto existuje společný motiv džihádistických skupin, kterým je dosažení společného cíle zavést právo šaría v oblasti Sahelu a zbavit tuto oblast zahraničního vlivu, který narušuje úsilí těchto skupin. Ačkoli je cíl zřejmý, skupiny obhajují své aktivity ochranou místního obyvatelstva, které se však často stává obětí konfliktu. Vzhledem k tomu, že Mali sousedí s oblastí Maghrebu, je jeho geografická poloha (viz příloha č. 4) pro zapojení džihádistických skupin do konfliktu klíčová. Motivы těchto skupin se pojí se snahou rozšířit svůj vliv do oblasti Sahelu. Přírodní bohatství státu se jeví spíše jako prostředek k získávání financí pro další aktivity těchto skupin, nežli motiv k zapojení do konfliktu, jelikož jsou poháněny především svojí vírou. Povstalecké a etnické skupiny nesdílejí stejný cíl, ačkoli motivy a aktivity mohou být velmi podobné. Společným motivem těchto skupin je snaha zajistit rovnocenné podmínky pro etnika žijící na severu, která byla dlouhodobě utlačována jihem. Tento přístup jižní elity k severním oblastem vytvořil frustraci, která se odráží v motivaci těchto skupin k boji. Světlá pleť některých etnik ze severu je také možnou motivací k boji proti nadvládě jihu v zemi. Aktivity etnik sahají od diplomatických jednání se zástupci malijské vlády po násilí páchané na malijských

jednotkách, jejich spojencích a civilistech. Mezi jejich aktivity patří také přebírání kontroly nad těžebními doly, pro zajištění financování dalších aktivit. Skupiny bojují také s džihádisty a mezi sebou navzájem, proto není možné určit jejich společný cíl. Některé vyžadují autonomii v rámci státu Mali, některé požadují nezávislost pro Azawad, některé chtějí pouze záruky rovnocenných podmínek pro etnika ze severu. Tyto cíle však pojí motiv, který vychází z historické zkušenosti.

Lze konstatovat, že společným cílem všech zapojených mezinárodních vládních institucí je nastolit v Mali trvalý mír a stabilitu, čehož chtějí dosáhnout skrze vytvoření demokratických struktur. Instituce za tímto cílem vyvíjejí obdobné aktivity, mezi které se řadí zřizování jednotlivých misí. Možná nejvýrazněji se důraz na ústavní pořádek v zemi projevuje na regionálních organizacích ECOWAS a AU. Tyto organizace po státních převratech, kterými Mali v posledních letech prošlo, pozastavily jeho členství a uvalily na stát tvrdé sankce. ECOWAS a AU motivuje k těmto krokům především obava z obdobného vývoje v dalších členských státech, proto se snaží situaci v Mali využít jako odstrašující případ. Regionální stabilita je pro obě organizace důležitá, proto je hrozba rozšiřování vlivu džihádistických skupin jednou z motivací pro snahy nastolit v zemi mír. OSN zřídila v Mali stabilizační misi MINUSMA za účelem udržovat v zemi mír po prvotním vytlačení ozbrojených skupin Francií. Vzhledem k vývoji se však z mise stala spíše bojující strana konfliktu, což odporuje principu nestrannosti, na kterém by mise OSN měla být založena. Aktivity OSN v zemi jsou proto stěžovány frekventovanými útoky ozbrojených skupin na mírové složky. Hlavní motivací k zapojení OSN je ochrana lidských práv zdejších obyvatel, která jsou porušována všemi stranami konfliktu. EU vyslala mise SBOP EUTM Mali a EUCAP Sahel Mali na podporu státu v boji proti ozbrojeným skupinám. Od té doby se EU podílí na protiteroristickém výcviku a budování vojenských i policejních kapacit. Motivem EU k zapojení se zdá být primárně ochrana vlastních zájmů v oblasti Sahelu a západní Afriky. Nestabilita v těchto oblastech narušuje bezpečnost EU a ohrožuje zdejší ekonomické zájmy EU. Zatímco bezpečnostní hrozby jsou spojeny s geografickou blízkostí, ohrožení ekonomických zájmů se pojí s nerostným bohatstvím zdejších států.

Mezi nejvýznamnější státní aktéry, kteří se v konfliktu angažují, patří Alžírsko, Francie a Rusko. Tuto skutečnost vyvozují z dopadu zapojení zmíněných států na konfliktní situaci v Mali. Alžírské motivy k zapojení do konfliktu můžeme pozorovat na několika aspektech, mezi které se řadí snaha udržet své regionální postavení v oblasti Sahelu. Tento aspekt je spojen se soupeřením s Marokem, čemuž předcházela rivalita s Libyí před rokem 2011. Alžírsko sousedí se severní oblastí Mali, proto je jedním z motivů národní bezpečnost, jelikož se v minulosti samo potýkalo s vnitrostátní hrozbou teroristických skupin. V oblasti hranic s Mali se také nachází přírodní bohatství, které chce země chránit. Z toho důvodu je primárním cílem Alžírska nastolit v Mali stabilitu a zbavit země hrozby džihádistických skupin. Za tímto účelem vyvíjí Alžírsko snahy o vytvoření dohod, které by zajistily trvalý mír mezi povstalci a malijskou vládou. Ačkoli logisticky podporuje malijskou vládu v boji, aktivně se do bojů nezapojuje na základě alžírské ústavy, která takové zapojení nepovoluje. Nerostné bohatství hraje v jeho zapojení roli především na alžírské straně hranic, zeměpisná poloha je však důležitá, jelikož se jedná o stát Sahelu, ve kterém chce Alžírsko dominovat.

Francouzské zapojení skrze vojenskou operaci ovlivnilo několik faktorů, jako snaha ministra obrany o navýšení vlastní role v obranné politice Francie či žádost malijské vlády o francouzskou pomoc. Francie měla v Sahelu historicky dominantní vliv. Udržení tohoto vlivu je jedním z motivů k aktivitám, které v konfliktu vyvíjela. Udržování stability v africkém regionu je spojeno se zachováním francouzské globální role na mezinárodní scéně. Národní bezpečnost je také motivem k zapojení, a to z několika důvodů. Jedním je počet francouzských občanů vyskytujících se v Sahelu a početná malijská komunita, která se nachází na francouzském území. Druhý důvod je spojen s energetickou bezpečností, která odkazuje k uranovým dolům v Nigeru, které se nacházejí v blízkosti hranic se severní oblastí Mali. To je vnímáno také jako ekonomický zájem Francie. V rámci rozšiřování vlivu džihádistických skupin za hranice Mali roste obava o zachování bezpečnosti těchto dolů. Poloha Mali v oblasti Sahelu je pro francouzské zapojení důležitá, jelikož se jedná o oblast francouzského zájmu. Přírodní bohatství Mali v blízkosti hranic s Alžírskem zajisté také hraje roli v zapojení Francie. Hlavním

cílem Francie je zastavit hrozbu džihádistických skupin v celém regionu a navrátit do Mali mír. Na tomto obecně sdíleném cíli se Francie aktivně podílela skrze operace Serval a Barkhane, které bojovaly s ozbrojenými skupinami až do příchodu Wagnerovy skupiny. V současné době nemá Francie v Mali své jednotky a pokračuje v boji proti teroristickým skupinám v Sahelu ze sousedních zemí.

Rusko se v Mali angažuje zejména skrze dodávky vojenské techniky a uzavírání dohod s malijskou vládou o ekonomické a zahraničněpolitické spolupráci. Nejvýraznější zapojení pozorujeme na vyslání Wagnerovy skupiny, která je neoficiálně napojena na ruskou vládu. Právě na základě Wagnerovců řadím Rusko k nejvýznamnějším státním aktérům, jelikož se skupina aktivně podílí na snaze malijské vlády potlačit džihádistickou hrozbu. Zapojení v Mali souvisí s jeho geografickou polohou, jelikož se Rusko pokouší posílit své postavení v Sahelu i západní Africe. To je spojeno se snahou udržet ruské postavení na mezinárodní scéně skrze rozšiřování svého vlivu v Africe. Dalším motivem jsou také zásoby nerostných surovin v těchto oblastech, které představují přínos pro ruské těžební společnosti. Ruským cílem je ochrana Mali před terorismem. To odkazuje ke skutečnosti, že úspěch Ruska a Wagnerovců v Mali by mohl dopomoci k převzetí francouzské dominance v Sahelu, kde má Rusko geopolitické zájmy.

V Mali projektují své zájmy také státní aktéři, kteří zásadně neovlivňují konfliktní situaci prostřednictvím strategických aktivit, přesto se v zemi angažují. Spojené státy americké mají za cíl nastolit stabilní prostředí v regionu západní Afriky a Sahelu. Motivem k tomuto cíli je národní bezpečnost USA spojená s teroristickými útoky skupin, které se rozšiřují do sousedních států Mali. Energetická bezpečnost spojená s dodávkami nerostných surovin z těchto regionů je dalším motivem, který může být chápán jako ekonomický zájem. Aktivita USA jsou omezeny na podporu mezinárodních organizací a západních spojenců v jejich snahách ukončit konflikt a zneškodnit teroristickou hrozbu. Spojené státy také poskytují malijské vládě finanční pomoc pro boj s terorismem a pro rozvojové projekty. Čína se v konfliktu angažuje zejména skrze misi OSN MINUSMA, do které přispívá svými jednotkami. Dále poskytuje malijské vládě značnou

rozvojovou pomoc. Motivem k jejímu zapojení v Mali je snaha prezentovat se jako ekonomický partner a spojenec pro africké země. Potenciál nerostných surovin jistě také hraje v čínském zapojení svoji roli. Cílem čínských snah je nastolení stability v Mali a celém regionu, což by podpořilo její prezentaci spolehlivého spojence. To by mohla využít k následným ekonomickým aktivitám v regionu. Turecké motivy k zapojení v Mali jsou spojeny zejména se snahou navýšit svou globální roli na mezinárodní scéně skrze rozšiřování vlivu v Africe. Turecko se zaměřilo na oblast Sahelu z důvodu bohatství na nerostné suroviny. Hlavním cílem Turecka v Mali je zasadit se o nastolení míru pro navýšení vlastního vlivu v kontextu rivality s Francií. Turecko se prezentuje jako rovnocenný partner pro sahelské státy a odkazuje na sdílené náboženství. Aktivitu zaměřuje především na rozvojovou spolupráci, boj proti terorismu a výcvik malijských důstojníků. Turecko dodává do Mali také vojenskou techniku.

Mezinárodní rozměr situace v Mali napomáhá k pochopení spletité logiky zapojení státních aktérů do konfliktu v zemi. Spojené státy a Čína již dlouhodobě soutěží o vliv na celém africkém kontinentě. Je proto zřejmé, že motivem k zapojení je mimo jiné také snaha rozšířit vliv v Africe na úkor svého oponenta. Zejména pokud se jedná o stát v oblasti bohaté na nerostné suroviny. Pokud se podíváme na situaci Alžírsko v kontextu marockých snah nahradit alžírské regionální postavení, situace se zdá obdobná. Mnoho aktivit je vyvíjeno zejména za účelem porazit svého rivala při získání vlivu v Sahelu. Francie, Turecko a Rusko je také v pozici vzájemného soupeření o získání vlivu. Turecko se zdá být primárně zaměřené na vytlačení francouzského vlivu při odkazování na francouzskou koloniální minulost či dominantně křesťanskou víru. Pro Rusko by v kontextu invaze na Ukrajinu a sankcí EU bylo příhodné navýšit evropskou závislost na ruských nerostných surovinách. Z toho důvodu se jeví narušování vztahů evropských států se státy Sahelu bohatými na přírodní zdroje pro Rusko logické. Vzhledem k situaci v Mali lze říci, že se ruské a turecké snahy zdají úspěšné. Francouzské stažení z Mali může být pro zachování vlivu v oblasti problematické. Francie by dle mého názoru neměla zachovávat politiku izolace

vůči malijské vládě. Příhodnější by byly snahy o znovunavázání přátelských vztahů s malijskou vládou pro omezení ruského vlivu v Mali i celé oblasti Sahelu.

Na zmíněných motivech nestátních i státních aktérů můžeme pozorovat, že je zapojení do malijského konfliktu silně spjato s geografickou polohou Mali. Geografické vymezení je spojeno s oblastí Sahelu a západní Afriky, které jsou bohaté na nerostné suroviny. Džihádistické skupiny využívají přírodní bohatství pro financování svých aktivit. Zároveň se Sahel nachází na hranicích států Maghrebu, odkud teroristické skupiny do Sahelu pronikají ve snaze dosáhnout svých cílů. Tato geografická blízkost se zdá být v kontextu rozšiřování vlivu džihádistických skupin podstatná. Státní aktéři využívají situace v Mali pro rozšíření svého vlivu v oblasti bohaté na nerostné suroviny. Snaha rozšířit vliv je kromě ekonomických benefitů nejčastěji spojována s posílením či udržením globálního postavení na mezinárodní scéně. Nelze tedy říci, že se aktéři angažují v konfliktu čistě kvůli zájmům v Mali samotném. Jedná se spíše o zájmy v celém regionu, ve kterém se Mali nachází, jelikož konfliktní situace v Mali nabízí ideální způsob k navázání spolupráce se zemí Sahelu a západní Afriky.

6. Seznam literatury

Africanews (2023). *African Union reaffirms suspension of Burkina Faso, Mali, Guinea and Sudan* (<https://www.africanews.com/2023/02/20/african-union-reaffirms-suspension-of-burkina-faso-mali-guinea-and-sudan/>, 8.3.2023).

Ağır, Bülent – Arman, Murat (2014). Deepening of Security Conception and Violent Non-State Actors as the Challengers of Human Security. *Adnan Menderes University Journal of Institute of Social Sciences* 1 (1), 105–116.

Al Bezreh, Aman (2023). Algeria's growing concerns over instability in Mali. *The New Arab*. 9.1.2023 (<https://www.newarab.com/analysis/algerias-growing-concerns-over-instability-mali>, 15.3.2023).

Aliyev, Huseyn (2017). Precipitating state failure: do civil wars and violent non-state actors create failed states? *Third World Quarterly* 38 (9), 1973-1989.

Amazigh World News (2018). *6th Anniversary of Azawad's Declaration of Independence* (<https://amazighworldnews.com/6th-anniversary-of-azawads-declaration-of-independence/>, 13.4.2023).

Aning, Kwesi – Edu-Afful, Fiifi (2016). African Agency in R2P: Interventions by African Union and ECOWAS in Mali, Cote D'ivoire, and Libya. *International Studies Review* 18 (1), 120–133.

Annan, Kofi (2009). Problems Without Passports. *Foreign Policy*. 9.11.2009 (<https://foreignpolicy.com/2009/11/09/problems-without-passports/>, 20.1.2023).

BBC (2013). *Mali crisis: Key players* (<https://www.bbc.com/news/world-africa-17582909>, 8.3.2023).

Benabdallah, Lina – Large, Daniel (2020). Development, Security, and China's Evolving Role in Mali. *Johns Hopkins University SAIS*. Srpen 2020 (<http://www.sais-cari.org/publications-working-papers>, 26.3.2023), 1–32.

Bicker, Jack (2013). Briefing: What's Happening in Mali? Geopolitics and the Long-Arm of French Economic Influence. *Fair Planet*. 16.1.2013 (<https://www.fairplanet.org/story/briefing-whats-happening-in-mali-geopolitics-and-the-long-arm-of-french-economic-influence/>, 19.3.2023).

Bruderlein, Claude (2000). The role of non-state actors in building human security: the case of armed groups in intra-state wars. *The Centre for Humanitarian Dialogue*. 15.5.2000 (<https://hdcentre.org/insights/the-role-of-non-state-actors-in-building-human-security/>, 2.2.2023), 1–18.

Brzezinski, Zbigniew (1999). *Velká šachovnice: k čemu Ameriku zavazuje její globální převaha* (Praha: Mladá fronta).

Coex, Thomas (2022). European counterterrorist force leaves Mali. *Africanews*. 1.7.2022 (<https://www.africanews.com/2022/07/01/european-counterterrorist-force-leaves-mali/>, 11.3.2023).

Cohen, Saul (1982). A new map of global geopolitical equilibrium: a developmental approach. *Political Geography Quarterly* 1 (3), 223–241.

Cohen, Saul (2015). *Geopolitics: The Geography of International Relations* (Lanham: Rowman & Littlefield).

Cold-Ravnkilde, Signe (2023). EU vs Wagner paramilitaries: a view from the ground in Mali. *EU Observer*. 15.2.2023 (<https://euobserver.com/opinion/156703>, 22.3.2023).

Council on Foreign Relations (2022). *Instability in Mali* (<https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/destabilization-mali>, 16.2.2023).

Cristiani, Dario – Fabiani, Riccardo (2013). From Disfunctionality to Disaggregation and Back? The Malian Crisis, Local Players and European Interests. *Istituto Affari Internazionali*. 25.03.2013

(<https://www.iai.it/en/publicazioni/disfunctionality-disaggregation-and-back>, 11.3.2023).

Daniel, Jan (2022). Evropské nasazení v Mali mezi geopolitickými zájmy a humanitární nutností. *Ústav mezinárodních vztahů Praha*. 9.2.2022 (<https://www.iir.cz/evropske-nasazeni-v-mali-mezi-geopolitickymi-zajmy-a-humanitarni-nutnosti>, 20.3.2023).

Davis, Raphael (2018). Addressing Conflict in Mali: Political, Humanitarian, and Security Problems. *Journal of International Relations*. 1.10.2018 (<http://www.sirjournal.org/research/2018/10/1/addressing-conflict-in-mali-political-humanitarian-and-security-problems>, 20.2.2023).

De Larramendi, Miguel (2019). Doomed regionalism in a redrawn Maghreb? The changing shape of the rivalry between Algeria and Morocco in the post-2011 era. *The Journal of North African Studies* 24 (3), 506–531.

Dossou, Sylvère (2023). Mali: la Coordination des mouvements de l'Azawad (CMA) annonce son retrait de la commission constitutionnelle. *L'événement Niger*. 28.1.2023 (<https://levenementniger.com/mali-la-coordination-des-mouvements-de-lazawad-cma-annonce-son-retrait-de-la-commission-constitutionnelle/>, 3.3.2023).

Doxsee, Catrina (2022). Massacres, Executions, and Falsified Graves: The Wagner Group's Mounting Humanitarian Cost in Mali. *Center for Strategic and International Studies*. 11.5.2022 (<https://www.csis.org/analysis/massacres-executions-and-falsified-graves-wagner-groups-mounting-humanitarian-cost-mali>, 23.3. 2023).

Ellis, David (2009). On the Possibility of "International Community". *International Studies Review* 11 (1), 1–26.

Escalonilla, Álvaro (2023). Algeria and Mali strengthen military cooperation to contain jihadist advance in the Sahel. *Atalayar*. 18.1.2023

(<https://atalayar.com/en/content/algeria-and-mali-strengthen-military-cooperation-contain-jihadist-advance-sahel>, 16.3.2023).

Foster, Amelia (2022). Leadership Dynamics in Foreign Interventions: Russia and France in Mali 2012-2022. *Leadership & Developing Societies* 7 (1), 1–52.

Garcia, Luciano (2020). MINUSMA – Actors of Conflict in Mali. *Peacekeeping and Stability Operations Institute*. 12. 9. 2020 (<https://pksoi.armywarcollege.edu/index.php/minusma-actors-of-conflict-in-mali/>, 1.3.2023).

Ghanem, Dalia (2018). The Sahel: Europe’s African Borders. *European Institute of the Mediterranean*. 2.4.2018 (<https://www.iemed.org/publication/the-sahel-europes-african-borders/>, 11.3.2023).

Giuli, Alessandro (2022). Maghreb e Sahel di fronte all’Eliseo 2.0 di Macron. *Fondazione Leonardo Med-Or*. 4.5.2022 (<https://www.med-or.org/news/maghreb-e-sahel-di-fronte-alleliseo-2-0-di-macron>, 13.4.2023).

Gray, Colin (1996). The continued primacy of geography. *Orbis* 40 (2), 247–259.

Hensel, Paul – Diehl, Paul (1994). Testing empirical propositions about shatterbelts, 1945–76. *Political Geography* 13 (1), 33–51.

Grigoriadis, Ioannis – Fusiek, Dawid (2022). Turkey’s “Anti-Colonial” pivot to Mali: French-Turkish Competition and the Role of the European Union in the Sahel. *Hellenic Foundation for European & Foreign Policy*. 21.1.2022 (https://www.academia.edu/es/69032318/Turkeys_Anti_Colonial_Pivot_to_Mali_French_Turkish_Competition_and_the_Role_of_the_European_Union_in_the_Sahel, 26.3.2023), 1–14.

Henke, Marina (2017). Why did France intervene in Mali in 2013? Examining the role of Intervention Entrepreneurs. *Canadian Foreign Policy Journal* 23 (3), 307–323.

Hensel, Paul – Diehl, Paul (1994). Testing empirical propositions about shatterbelts, 1945–76. *Political Geography* 13 (1), 33–51.

Hoez, Julien (2020). How Has The EU Acted As A Global Power Through EUTM Mali? *Vocal Europe*. 3.4.2020 (<https://www.vocaleurope.eu/how-has-the-eu-acted-as-a-global-power-through-eutm-mali/>, 11.3.2023).

Human Rights Watch (2022). *Mali Events of 2021* (<https://www.hrw.org/world-report/2022/country-chapters/mali>, 5.3.2023).

Chafer, Tony (2016). France in Mali: Towards a new Africa strategy? *International Journal of Francophone Studies* 19 (2), 119–141.

Chauzal, Grégory – van Damme, Thibault (2015). The roots of Mali’s conflict Moving beyond the 2012 crisis. *Netherlands Institute of International Relations Clingendael*. 13.4.2015 (https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/The_roots_of_Malis_conflict.pdf, 20.2.2023).

Chiluwa, Innocent (2019). Online activism in Mali: A study of digital discourses of the Movement for the Liberation of Azawad. In: Bouvier, Gwen – Chiluwa, Innocent, *Activism, Campaigning and Political Discourse on Twitter* (New York: Nova Science Publishers), 207–234.

International Crisis Group (2020). *Mali’s Algiers Peace Agreement, Five Years On: An Uneasy Calm* (<https://www.crisisgroup.org/africa/sahel/mali/laccord-dalger-cinq-ans-apres-un-calme-precaire-dont-il-ne-faut-pas-se-satisfaire>, 2.3.2023).

International Crisis Group (2021). *Mali: Enabling Dialogue with the Jihadist Coalition JNIM* (<https://www.crisisgroup.org/africa/sahel/mali/306-mali-enabling-dialogue-jihadist-coalition-jnim>, 3.3.2023).

- Jezequel, Jean-Hervé (2022). MINUSMA at a Crossroads. *International Crisis Group*. 1.12.2022 (<https://www.crisisgroup.org/africa/sahel/mali/minusma-crossroads>, 10.3.2023).
- King, Isabelle (2023). How France Failed Mali: the End of Operation Barkhane. *Harvard International Review*. 30.1.2023 (<https://hir.harvard.edu/how-france-failed-mali-the-end-of-operation-barkhane/>, 20.3.2023).
- Krahmann, Elke (2005). From State to Non-State Actors: The Emergence of Security Governance. In: Krahmann, Elke, *New Threats and New Actors in International Security* (New York: Palgrave Macmillan), 3–19.
- Lanteigne, Marc (2019). China's UN Peacekeeping in Mali and Comprehensive Diplomacy. *The China Quarterly* 239, 635–655.
- Laplace, Manon (2022). In Mali, 'risks of political and military escalation' between the government and ex-rebels of the north. *The Africa Report*. 25.7.2022 (<https://www.theafricareport.com/226038/in-mali-risks-of-political-and-military-escalation-between-the-government-and-ex-rebels-of-the-north/>, 2.3.2023).
- Lebovich, Andrew (2019). Mapping Armed Groups in Mali and the Sahel. *European Council on Foreign Relations*. Květen 2019 (https://ecfr.eu/special/sahel_mapping/, 20.2.2023).
- Mackinder, Halford (1904). The geographical pivot of history. *The Geographical Journal* 23 (4), 421–437.
- Makariusová, Radana (2015). *Globální vládnutí a nestátní aktéři* (Plzeň: Aleš Čeněk).
- Melly, Paul (2022). Mali coup: How junta got Ecowas economic sanctions lifted. *BBC*. 6.7.2022 (<https://www.bbc.com/news/world-africa-62037317>, 8.3.2023).
- Minority Rights Group International (2022). *Tuareg* (<https://minorityrights.org/minorities/tuareg/>, 1.3.2023).

Nations Online (2023). *Political Map of West Africa* (<https://www.nationsonline.org/oneworld/map/west-africa-map.htm>, 13.4.2023).

Nyirabikali, Gaudence (2015). Mali Peace Accord: Actors, issues and their representation. *Stockholm International Peace Research Institute*. 27.8.2015 (<https://www.sipri.org/node/385>, 3.3.2023).

Olsen, Gorm (2014). Fighting terrorism in Africa by proxy: the USA and the European Union in Somalia and Mali. *European Security* 23 (3), 290–306.

Owens, Mackubin (1999). In Defense of Classical Geopolitics. *Naval War College Review* 52 (4), 59–76.

Patrick, Stewart (2006). Weak states and global threats: Fact or fiction? *The Washington Quarterly* 29 (2), 27–53.

Peltier, Elian – Maclean, Ruth (2022). French Soldiers Quit Mali After 9 Years, Billions Spent and Many Lives Lost. *The New York Times*. 19.8.2022 (<https://www.nytimes.com/2022/08/15/world/africa/mali-france-military-operation.html>, 20.3.2023).

Peyton, Nellie (2022). Mali says it will work with regional bloc, AU, UN on transition timeline. *Reuters*. 9.2.2022 (<https://www.reuters.com/world/africa/mali-says-it-will-work-with-regional-bloc-au-un-transition-timeline-2022-02-09/>, 8.3.2023).

Pinto, Teresa (2022). The Sahel trilemma. *Geopolitical Intelligence Services*. 28.4.2022 (<https://www.gisreportsonline.com/r/sahel-trilemma/>, 23.3.2023).

Pollichieni, Luciano (2021). A crowded place with few solutions: old and new players in the geopolitics of the Sahel. *Accord*. 6.10.2021 (<https://www.accord.org.za/analysis/a-crowded-place-with-few-solutions-old-and-new-players-in-the-geopolitics-of-the-sahel/>, 22.3.2023).

Radio France Internationale (2016). *Mali: le Mouvement pour le salut de l'Azawad, nouveau groupe politico-militaire* (<https://www.rfi.fr/fr/afrique/20160911-mali-creation-msa-nouveau-mouvement-politico-militaire>, 3.3.2023).

Ramani, Samuel (2020). Why Russia is a Geopolitical Winner in Mali's Coup. *Foreign Policy Research Institute*. 16.9.2020 (<https://www.fpri.org/article/2020/09/why-russia-is-a-geopolitical-winner-in-malis-coup/>, 23.3.2023).

Redondo, Raúl (2022). Algeria tries to penetrate into Mali to balance Morocco's strong regional presence. *Atalayar*. 13.1.2022 (<https://atalayar.com/en/content/algeria-tries-penetrate-mali-balance-moroccos-strong-regional-presence>, 15.3.2023).

Reilly, David (2008). The Two-Level Game of Failing States: Internal and External Sources of State Failure. *Journal of Conflict Studies* 28, 17–32.

Risemberg, Annie (2022). ECOWAS Lifts Sanctions Against Mali. *Voice of America*. 4.7.2022 (<https://www.voanews.com/a/ecowas-lifts-sanctions-on-mali-burkina-faso-/6644141.html>, 8.3.2023).

Rocard, Michel (2013). What Is the International Community? *Project Syndicate*. 30.5.2013 (<https://www.project-syndicate.org/commentary/defining-the-international-community-s-role-and-responsibility-by-michel-rocard/czech?barrier=accesspaylog>, 20.1.2023).

Rotberg, Robert (2003). Failed States, Collapsed States, Weak States: Causes and Indicators. In: Rotberg, Robert, *State Failure and State Weakness in a Time of Terror* (Washington, D.C.: Brookings Institution Press), 1–26.

Shamir, Eitan (2021). Detering Violent Non-state Actors. In: Osinga, Frans – Sweijjs, Tim, *NL ARMS Netherlands Annual Review of Military Studies 2020* (Haag: T.M.C. Asser Press), 263–286.

- Shankar, Priyanka (2023). How will EU approach Mali's security in 2023? *Deutsche Welle*. 1.2.2023 (<https://www.dw.com/en/what-kind-of-security-presence-will-the-eu-have-in-mali/a-64066828>, 11.3.2023).
- Sour, Lotfi (2015). The Strategy of Securitization in African Sahel: Regional Arrangements and Transnational Security Challenges. *International Journal of Political Science* 1 (2), 6–18.
- Sweijts, Tim a kol. (2014). *Why are Pivot States so Pivotal? The Role of Pivot States in Regional and Global Security* (Haag: Hague Centre for Strategic Studies).
- Tandogan, Muhammed – Bouacha, Omar (2017). The Algerian Security Approach Towards the Sahel Region: Case of Mali. *Journal of Turkology* 27 (1), 305–325.
- Thompson, Jared (2021). Examining Extremism: Islamic State in the Greater Sahara. *Center for Strategic and International Studies*. 22.7.2021 (<https://www.csis.org/blogs/examining-extremism/examining-extremism-islamic-state-greater-sahara>, 4.3.2023).
- U.S. Department of State (2022). *U.S. Relations With Mali* (<https://www.state.gov/u-s-relations-with-mali/>, 24.3.2023).
- UN Peacekeeping (nedatováno). *MINUSMA Fact Sheet* (<https://peacekeeping.un.org/en/mission/minusma>, 9.3.2023).
- United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (2021). *Mali: Platform Signs Action Plans to End and Prevent Recruitment and Use of Children and Other Grave Violations* (<https://reliefweb.int/report/mali/mali-platform-signs-action-plans-end-and-prevent-recruitment-and-use-children-and-other>, 3.3.2023).
- Vergnes, Florent (2023). Lacking peacekeepers, MINUSMA could withdraw from Mali. *Africanews*. 20.1.2023 (<https://www.africanews.com/2023/01/20/lacking-peacekeepers-minusma-could-withdraw-from-mali/>, 10.3.2023).

Voice of America (2021). *Internal Displacement in the Sahel Tops 2 Million as Armed Conflict Intensifies* (https://www.voanews.com/a/africa_internal-displacement-sahel-tops-2-million-armed-conflict-intensifies/6201123.html, 13.4.2023).

Voice of America (2023). *African Union Vows 'Zero Tolerance' to Undemocratic Change* (<https://www.voanews.com/a/west-african-bloc-maintains-sanctions-on-junta-regimes/6969654.html>, 8.3.2023).

Waisová, Šárka (2007). Rozpadlé a rozpadající se státy jako vývojová větev státnosti. In: Waisová, Šárka, *Slabé státy: Selhání, rozpad a obnova státnosti* (Plzeň: Aleš Čeněk), 7–16.

Welsch, May (2013). Making sense of Mali's armed groups. *Aljazeera*. 1.3.2013 (<https://www.aljazeera.com/features/2013/1/17/making-sense-of-malis-armed-groups>, 26.2.2023).

Wijninga, Peter a kol. (2014). State and Non-State Actors: Beyond the Dichotomy. In: van Esch, Joris, *Strategic Monitor 2014: Four Strategic Challenges* (Haag: Hague Centre for Strategic Studies), 139–162.

Zarb, Frank (2016). The United Nations mandate in Mali: The trouble with intrastate conflict. *Cultural Relations Quarterly Review* 3 (3), 23–37.

Zounmenou, David (2013). The National Movement for the Liberation of Azawad factor in the Mali crisis. *African Security Review* 22 (3), 167–174.

7. **Resumé**

There has been an internal conflict in Mali since 2012. Many state and non-state actors are involved in this conflict. International organizations are also involved in the conflict. Actors project their geopolitical interests into Mali, which play a role in their involvement in the conflict situation. In this thesis, I focus on specific motives, activities and goals of individual state actors, non-state actors and international organizations. In connection with the Malian conflict, non-state actors can be divided into jihadist groups, whose main goal is to spread Sharia law throughout the Sahel, and insurgent groups, which are motivated by a vision of equal conditions for the inhabitants of northern Mali. International organizations strive to establish stability and peace, protect human rights or secure the interests of member states. I deal with the activities of ECOWAS and the AU, which strive for regional stability and democratic structures. The UN is involved through the MINUSMA mission, which is criticized for its ineffectiveness. Nevertheless, it still affects the situation in Mali today. The EU became involved through EUTM Mali and EUCAP Sahel Mali, mainly to protect its own interests in the Sahel and ensure security for member states. State actors have their interests not only in Mali, but throughout the Sahel and West Africa regions. Their involvement is mainly connected with national security, economic interests or the expansion of influence in Africa in connection with the state's position on the international scene. I include Algeria, France and Russia among the most important states that joined the conflict. These states actively participated in the fight against armed groups through the deployment of their own units, logistical support or peace mediation. In this thesis, I also deal with other states that project their geopolitical interests into Mali. These countries are the United States of America, China and Turkey. The geopolitical interests of both state and non-state actors are linked to Mali's geographic location. Mali is located in the Sahel and West Africa. These regions are important for their mineral resources. In the geopolitical interests of state and non-state actors, we can thus observe a more extensive character, which is not only connected to the Malian territory, but to the entire region in which Mali is located.

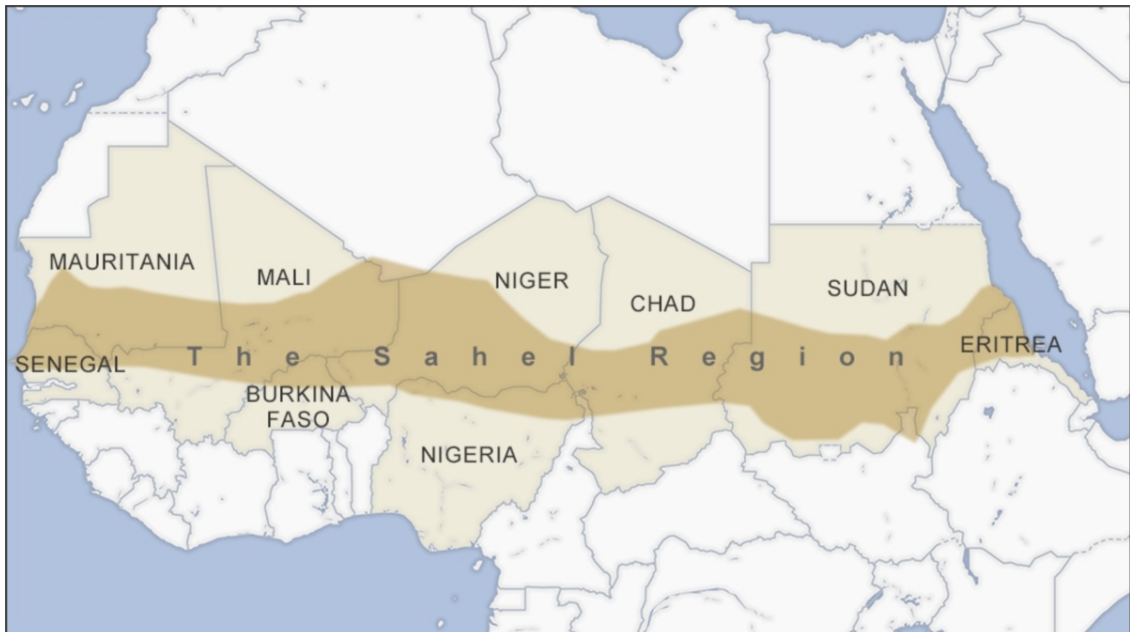
8. Přílohy

Příloha č. 1: Azawad

(Amazigh World News 2018)

Příloha č. 2: Sahel

(Voice of America 2021)

Příloha č. 3: Západní Afrika

(Nations Online 2023)

Příloha č. 4: Maghreb a Sahel

(Giuli 2022)